

Yrkespaket i gymnasieskolan

Rapport 2021:1

Publikationen finns att ladda ner som
kostnadsfri PDF från Skolverkets webbplats:
www.skolverket.se/publikationer

ISSN: 1103–2421

ISRN: SKOLV-R- 2021:1-SE

Skolverket, Stockholm 2021

Förord

Skolverket har på regeringens uppdrag tagit fram nationella yrkespaket, som presenterades i slutet av år 2017. Nationella yrkespaket ska fungera som snabbspår ut i arbetslivet och kan läsas inom kommunal vuxenutbildning och på gymnasieskolans introduktionsprogram. Denna studie har undersökt hur vanligt förekommande yrkespaket är på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Studien har också undersökt frågan hur yrkespaketen organiseras i praktiken.

Nationella yrkespaket är frivilligt för skolor att erbjuda. Det finns ingen nationell statistik som Skolverket samlar in från gymnasieskolan som visar om en elev läst enligt ett nationellt yrkespaket. För att kunna besvara studiens frågor har Skolverket valt att genomföra både en enkät- och en intervjustudie. Studien bygger på en enkät som skickats ut till samtliga 476 skolenheter som läsåret 2019/20 erbjöd introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Totalt har också 13 intervjuer genomförts med skolpersonal, huvudsakligen rektorer, från de skolenheter som i enkäten uppgivit att de erbjuder nationella yrkespaket.

Rapporten har skrivits av Therese Sehlstedt, Fredrik Jonsson och Per Alvant (projektledare), samtliga verksamma vid Skolverkets avdelning för Analys.

Tack till Lisa Ekehult, Camilla Holmberg, Luicella Galina Hammar, Mia Tjäder och Daniella Lundin för värdefulla synpunkter. Skolverket vill också rikta ett särskilt tack till samtliga skolenheter som under Covid-19-pandemin svarat på enkäten och till de rektorer och skolpersonal som låtit sig bli intervjuade. Utan er medverkan hade denna rapport inte varit möjlig.

Stockholm, februari 2021

Peter Fredriksson
Generaldirektör

Per Alvant
Undervisningsråd

Sammanfattning	4
Huvudsakliga resultat från enkätstudien.....	4
Huvudsakliga resultat från intervjustudien.....	5
Skolverkets fortsatta arbete med yrkespaket.....	6
Inledning	7
Nationella yrkespaket ska göra personer anställningsbara	7
Syfte och övergripande frågeställningar.....	9
Rapporten studerar yrkespaket på yrkesintroduktion.....	9
Metodval.....	10
Yrkesintroduktion - elever, skolenheter och inriktningar	11
Förekomst av nationella yrkespaket	14
Nationella yrkespaket	14
Motiv till att inte erbjuda nationella yrkespaket.....	17
Lokala yrkespaket.....	18
Nationella yrkespaket och lokala yrkespaket – en jämförelse.....	19
Lokala och nationella yrkespaket erbjuds i vissa fall parallellt.....	20
Organisering av yrkespaket	22
Anpassning av nationella yrkespaket till lokala förutsättningar.....	22
Elevgrupper som yrkespaket organiseras för.....	23
Samverkan med arbetsmarknad och andra aktörer.....	25
Dokumentation av nationella yrkespaket vid slutförda studier.....	26
Övervägande positiva uppfattningar om nationella yrkespaket	27
Slutsatser	31
Skolverkets fortsatta arbete med nationella yrkespaket.....	32
Bilaga 1. Enkät nationella yrkespaket	34
Bilaga 2. Bortfallsanalys	38
En förhållandevis balanserad svarsmängd.....	39
Slumpmässigt bortfall.....	40
Bilaga 3. Öppna enkätsvar	42
Bilaga 4. Intervjuguide	44
Bilaga 5. Urval till intervjuundersökning	45

Sammanfattning

Skolverket har på regeringens uppdrag tagit fram nationella yrkespaket. Ett nationellt yrkespaket består av en specifik kombination av kurser på gymnasial nivå. Yrkespaketen kan användas inom kommunal vuxenutbildning (komvux) och på gymnasieskolans introduktionsprogram. Syftet är att ge en snabbare väg ut på arbetsmarknaden.

Inom gymnasieskolan är det främst på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion som yrkespaketet kan tillämpas. Varje år börjar ett förhållandevis stort antal elever på yrkesintroduktion som inte är behöriga till gymnasieskolans nationella program. En stor andel av dessa elever saknar godkända betyg i ämnena matematik, svenska och engelska från grundskolan.

I denna rapport undersöks i vilken utsträckning gymnasieskolor erbjuder nationella yrkespaket på introduktionsprogram och hur yrkespaketen organiseras i praktiken. Yrkespaketens användning inom komvux berörs inte i denna rapport.

Undersökningen bygger på en enkät- och en intervjustudie. Enkäten skickades ut till samtliga 476 skolenheter som läsåret 2019/20 erbjöd introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Totalt genomfördes 13 intervjuer med skolpersonal, huvudsakligen rektorer, från de skolenheter som i enkäten uppgett att de erbjuder nationella yrkespaket.

Huvudsakliga resultat från enkätstudien

I enkäten har främst förekomsten av hur vanligt det är att erbjuda nationella och lokala yrkespaket undersökts.

- Nationella yrkespaket erbjuds på 36 procent av de skolenheter som ger introduktionsprogrammet yrkesintroduktion.
- Det är något vanligare att erbjuda lokalt anpassade yrkespaket, vilket erbjuds på 41 procent av skolenheterna.
- Sammanlagt uppger 59 procent av skolenheterna att de erbjuder nationella eller lokala yrkespaket till elever på yrkesintroduktion.
- 10 procent av skolenheterna uppger att de inte känner till de nationella yrkespaketen.
- På frågan om varför skolenheterna inte erbjuder nationella yrkespaket är det vanligaste svaret (angett av 33 procent) att skolenheten känner till de nationella yrkespaketen men ännu inte har tagit ställning till om yrkespaket ska erbjudas.
- Bland de skolenheter som erbjuder nationella yrkespaket upplever den övervägande majoriteteten att sammansättningen av kurser är bra. Knappt 70 procent upplever den som *ganska bra* och en dryg fjärdedel som *mycket bra*.

- Nationella yrkespaket förekommer mot i stort sett samtliga yrkesprogram.¹ Den vanligaste inriktningen att erbjuda ett nationellt yrkespaket mot är vård och omsorg.
- Det vanligaste inriktningen att erbjuda ett lokalt anpassat yrkespaket mot är fordon och transport.

Huvudsakliga resultat från intervjustudien

I intervjuerna har olika aspekter av hur skolenheterna organiserar och använder sig av de nationella och lokala yrkespaketen undersökts. Intervjuerna har främst sökt svar på hur *användningen* av yrkespaketen sker, vilka *elever som blir aktuella* för yrkespaket, hur *samverkan med den lokala arbetsmarknaden* sker samt *uppfattningar om hur yrkespaketen fungerar i praktiken*. De viktigaste resultaten är följande:

Yrkespaketets nationella standard upplevs som en styrka, men flexibilitet ska finnas

I intervjuerna framkommer att det finns en styrka i att yrkespaketen har en nationell standard som är godkänd av branschföreträdare. Samtidigt ser flera positivt på möjligheten att kunna anpassa yrkespaketen utifrån kontakter med den lokala arbetsmarknaden. Hur mycket ett lokalt yrkespaket kan skilja i kursinnehåll från angiven nationell standard kan sannolikt variera, men studien visar att de nationella yrkespaketen utgör en viktig referens för de lokala yrkespaketen. Intervjuerna ger indikationer på att det kan finnas ett större behov i mindre kommuner och på mindre orter att anpassa yrkespaketeten utifrån förutsättningar på den lokala arbetsmarknaden.

Yrkesprogram är motorn för nationella yrkespaket

Det är ofta små elevgrupper som erbjuds ett yrkespaket. Förutsättningar för att kunna erbjuda yrkespaket som framkommer i intervjuerna är dels resurser i form av lärare och utrustning, dels kontakter med det lokala arbetslivet. Att en skolenhet erbjuder nationella program med en viss inriktning är därmed ofta en förutsättning för att skolenheten ska kunna erbjuda yrkespaket mot motsvarande yrken.

Elever behöver vara motiverade att läsa mot ett yrke och klara av en praktik

Elever som erbjuds yrkespaket har ofta en sak gemensamt: utmaningen att läsa in de ämnen som behövs för att göra en övergång till ett nationellt program blir alltför stor. Yrkespaket kan utgöra ett alternativ, men det kräver att eleven är motiverad och redo för arbetsplatsförlagt lärande, apl. Ytterligare utmaningar som framkommer i intervjuerna är att elever kan ha psykosociala problem och att elever kan bära på erfarenheter av studiemisslyckanden från grundskolan.

¹ Det enda undantaget är nationella yrkespaket mot fordons- och transportprogrammet, som infördes först i juni år 2020 för introduktionsprogram.

Flera rektorer beskriver att yrkespaketen generellt fungerar bättre för nyanlända lite äldre elever, vars främsta utmaning varit det svenska språket. Dessa elever kan ha bättre förutsättningar och starkare motivation att läsa direkt mot ett yrke jämfört med elever som gått svensk grundskola och hamnat på introduktionsprogram av andra skäl, såsom psykosocial problematik och studiemisslyckanden från grundskolan.

Yrkespaket dokumenteras sällan när elever blivit färdiga med yrkesintroduktion

I intervjuerna framkommer att det saknas gemensamma rutiner för hur studier enligt ett nationellt yrkespaket ska anges i den dokumentation som elever får med sig när de slutfört sina gymnasiestudier. De kurser som eleven läst dokumenteras, men det framgår sällan att eleven läst enligt ett nationellt yrkespaket.

Nationella yrkespaket ger legitimitet åt yrkesutbildning på introduktionsprogram

Skolverkets framtagande av nationella yrkespaket beskrivs i intervjuerna ha givit legitimitet åt yrkesutbildningar på gymnasieskolans introduktionsprogram. Yrkespaketen har bidragit till att ge en meningsfull struktur och ett mål åt studierna för den elevgrupp på yrkesintroduktion som inte mäktar med att göra en övergång till ett yrkesprogram utan i stället vill gå direkt mot ett yrke.

Skolverkets fortsatta arbete med yrkespaket

Studien visar bland annat att det finns ett behov av förtydliganden och stöd kring hur de nationella yrkespaketen på introduktionsprogram kan synliggöras och dokumenteras. Utöver att förvalta de nationella yrkespaketen avser Skolverket därför att se över möjligheterna att tydliggöra och stärka dokumentationen av de nationella yrkespaketen så att det kommer elever mer till del efter avslutade studier på yrkesintroduktion. Skolverket planerar också att följa upp etableringen på arbetsmarknaden för elever som läst yrkespaket i komvux.

Inledning

Varje år börjar omkring 13–15 procent av eleverna i en elevkull sina gymnasiestudier på något av gymnasieskolans introduktionsprogram. Gemensamt för eleverna som börjar på introduktionsprogram är att de saknar godkända betyg från grundskolan i tillräckligt många ämnen för att bli behöriga till ett nationellt program.²

Målet med studierna på introduktionsprogram kan vara att läsa in grundskoleämnen som möjliggör en övergång till ett nationellt program. Målet kan också vara att få en yrkesinriktad utbildning enbart på introduktionsprogram, inklusive praktik eller arbetsplatsförlagt lärande (apl) som ska underlätta för eleven att etablera sig på arbetsmarknaden.

Skolverket har på regeringens uppdrag tagit fram nationella yrkespaket. Dessa presenterades i slutet av år 2017. Yrkespaketen ska förbereda eleven för arbetsmarknaden och möjliggöra en snabbare väg ut i arbete för de elever som inte främst vill inrikta studierna mot ett nationellt program. De nationella yrkespaketen består av en specifik kombination av kurser på gymnasial nivå. Kurserna ska motsvara kompetenskraven för anställning som finns på arbetsmarknaden inom de aktuella yrkena.

Det finns drygt 60 olika yrkespaket. Yrkespaketen är framtagna av Skolverket tillsammans med branschkunniga. De nationella yrkespaketen kan även användas inom den kommunal vuxenutbildningen (komvux). Inom gymnasieskolan är de nationella yrkespaketen tänkta att användas främst på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion.

I rapporten undersöks i vilken utsträckning gymnasieskolor³ erbjuder nationella och lokala yrkespaket och hur yrkespaketen organiseras i praktiken. Det är främst nationella yrkespaket på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion som undersökningen fokuserar på. Yrkespaketens användning inom komvux berörs inte i denna rapport.

Nationella yrkespaket ska göra personer anställningsbara

Nationella yrkespaket är standardiserade förslag på sammanhållna yrkesutbildningar som utformats av Skolverket i samråd med branschkunniga. Skolverket fick under 2016 i uppdrag att ta fram förslag på nationella yrkespaket i komvux och att föreslå liknande yrkespaket som kan användas på introduktionsprogram. Uppdraget redovisades till regeringen i december 2017. De

² Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt, rapport 2019:484, (Skolverket 2019).

³ I rapporten används främst begreppet skolenheter, men på vissa ställen kan även ordet skola förekomma där det av sammanhanget är motiverat.

nationella yrkespaketen presenterades på Skolverkets webbplats tidigt 2018, och riktade sig till utbildningssamordnare och huvudmän.⁴

Yrkespaketen utgörs av en specifik kombination av kurser på gymnasial nivå och kan användas inom vuxenutbildningen och gymnasieskolans introduktionsprogram. Det finns omkring 60 olika föreslagna nationella yrkespaket. Varje yrkespaket knyter an till något av yrkesprogrammen. Ett yrkespaket består av en sammansättning av kurser på gymnasial nivå om totalt 300–1500 poäng. Kurserna motsvarar kompetenskraven på nationell nivå för olika yrkesområden. Gemensamt för de föreslagna nationella yrkespaketen är att de ska ge den kompetens som gör personer anställningsbara.

Nationella yrkespaket mot fordons- och transportprogrammet har inte varit möjliga att erbjuda på gymnasieskolans introduktionsprogram fram till juni år 2020, vilket till en del hänger samman med ålder och behörigheter för körkort. För samtliga övriga inriktningar har det funnits föreslagna nationella yrkespaket. (I denna rapport används ”inriktning” för att beskriva vilket yrkesprogram en elev eller ett yrkespaket är inriktad mot.)⁵

De nationella yrkespaketen finns beskrivna på Skolverkets webbplats www.skolverket.se. Begreppet nationellt yrkespaket finns inte beskrivet i skolförfattningarna.

Skolverket har en organisation att förvalta yrkespaketen och tillsammans med de nationella programråden föreslå nya nationella yrkespaket. Kursinnehållet i befintliga paket ska revideras utifrån utveckling och förändringar som sker på arbetsmarknaden.

Skolor kan byta kurser i yrkespaketen och utforma lokala eller regionala yrkespaket

De nationella yrkespaketen ska ses som förslag. Det är frivilligt för skolor och huvudmän att erbjuda paketen. Det är fortfarande möjligt för huvudmännen att komplettera med enstaka kurser och erbjuda regionala eller lokala yrkespaket utifrån ett lokalt behov på arbetsmarknaden. När yrkespaketen används inom gymnasieskolans introduktionsprogram kan ett yrkespaket kombineras med grundskoleämnen för att ge behörighet till ett nationellt program. Det kan också kombineras med andra kurser utifrån individens behov. En individuell bedömning behöver göras om innehållet är lämpligt för att förbereda eleven för arbetsmarknaden.

⁴ Redovisning av uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar samt stödinsatser under införandet av regionalt yrkesvux, 2017-12-15, Dnr 2017:1694 samt Dnr 2017:1702.

⁵ Inriktningen på yrkesintroduktion är inte ett begrepp som finns reglerat i några bestämmelser, men används i stödmaterial utgivna av Skolverket om hur skolor och huvudmän kan utforma yrkesintroduktion. ”Inriktning på yrkesintroduktion” samt att utbildningen är ”inriktad mot följande nationella yrkesprogram” används bland annat i Skolverkets publikation ”Plan för utbildningar på introduktionsprogram” (Skolverket år 2020).

Syfte och övergripande frågeställningar

Rapporten är en del av Skolverkets instruktionsenliga uppdrag att följa upp och analysera utvecklingen i olika utbildningar. Syftet med rapporten är att öka kunskapen om användning och organisering av nationella yrkespaket i gymnasieskolan. Resultaten ska bland annat ligga till grund för Skolverkets vidare arbete med att förvalta och utveckla de nationella yrkespaketen.

De två övergripande frågorna som studeras i rapporten är:

- 1) **I vilken omfattning används yrkespaket på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion?**
- 2) **Hur organiseras yrkespaket i praktiken på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion?**

Motiven till att undersökningen avgränsas till introduktionsprogrammet yrkesintroduktion beskrivs närmare nedan.

Rapporten studerar yrkespaket på yrkesintroduktion

Rapporten har avgränsats till att undersöka de nationella och lokala yrkespaketens förekomst, och hur de organiseras i praktiken på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. I teorin kan yrkespaket användas på samtliga introduktionsprogram.⁶ Men det finns flera skäl till att avgränsa den här undersökningen till att enbart omfatta yrkesintroduktion.

Yrkesintroduktion är det introduktionsprogram som är mest lämpat för yrkespaket

Nationella yrkespaket ska fungera som snabbspår ut i arbetslivet för elever som läser yrkespaket på komvux, men kan även användas i gymnasieskolan.

Syftet med introduktionsprogrammet yrkesintroduktion är enligt skollagen att ”elever ska få en yrkesinriktad utbildning som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller som leder till studier på ett yrkesprogram”.⁷

Yrkesintroduktion ska också innehålla apl eller praktik.⁸ Det enda bland övriga introduktionsprogram som har ett tydligt utpekat syfte att förbereda elever för ett yrke är programinriktat val. Det primära syftet med programinriktat val är att eleverna ska få en utbildning som är inriktad mot ett visst nationellt program och att eleverna så snart som möjligt ska kunna antas till ett nationellt program.

I Skolverkets redovisning av regeringsuppdraget om framtagandet av yrkespaket bedömde Skolverket det som särskilt lämpligt att tillämpa yrkespaket inom ramen för introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Detta eftersom yrkesintroduktion

⁶ Programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ, respektive språkin introduktion.

⁷ 17 kap. § 3 skollagen (2010:800).

⁸ 6 kap. § 5 gymnasieförordningen (2010:39).

har yrkesutbildning som sitt huvudsakliga syfte och eftersom programmet kan utformas för en grupp elever.⁹

Skolverket har också stöttat skolor och huvudmän i utvecklingen av introduktionsprogrammen. För yrkesintroduktion har det skett genom utbildningsmaterial och ett flertal konferenser. I dessa har man bland annat tryckt på kopplingen mellan skola, arbetsmarknad och praktikplatser för elever.¹⁰

Förintervjuer med rektorer indikerar att yrkespaket ges på yrkesintroduktion

Intervjuer som gjordes med rektorer på introduktionsprogram tidigt inom ramen för denna studie gav tydliga tecken på att det är på yrkesintroduktion som yrkespaketen i praktiken organiseras.

Antagandet om att yrkespaket främst förekommer på yrkesintroduktion stöds också av uppföljningar som visar att 70 procent av eleverna som börjar på yrkesintroduktion endast bedriver sina studier på introduktionsprogram. Endast 30 procent av eleverna gör med andra ord en övergång till nationellt program. Yrkesintroduktion har en högre andel elever som förvärvsarbetar efter sina gymnasiestudier jämfört med exempelvis individuellt alternativ.¹¹

Metodval

Skolverket genomför kontinuerligt insamling av kursbetyg och gymnasieintyg inom ramen för den officiella statistiken. När en elev på ett introduktionsprogram har nått målen för sin utbildning enligt den individuella studieplanen ska ett gymnasieintyg utfärdas.¹² Gymnasieintygen visar inte om eleven har läst enligt ett nationellt yrkespaket. Det är inte heller alla elever som avslutar sin utbildning på introduktionsprogram med ett gymnasieintyg. Statistiken kan alltså inte användas för att besvara de två övergripande frågorna.

För att få svar på i vilken omfattning yrkespaket används inom introduktionsprogrammet yrkesintroduktion genomfördes en enkätundersökning. Enkäten skickades till samtliga 476 skolenheter som för läsåret 2019/20 registrerat elever på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Rektorer var den främsta målgruppen för enkäten. Enkätens svarsfrekvens blev 57 procent. Cirka 20 procent av de svarande uppgav att skolenheten upphört eller saknade elever på yrkesintroduktion läsåret 2020/21. I Bilaga 1 finns mer att läsa om enkäten och frågeutformningen. I Bilaga 2 beskrivs insamlingen och bortfallet.

⁹ Redovisning av uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar samt stödinsatser under införandet av regionalt yrkesvux, 2017-12-15, Dnr 2017:1694 samt Dnr 2017:1702.

¹⁰ Se bland annat: Redovisning av uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, Dnr 2015:242. (Skolverket 2016).

¹¹ Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt, rapport 2019:484, (Skolverket 2019).

¹² 8 kap. 21 § gymnasieförordningen.

För att beskriva hur skolenheterna organiserar yrkespaket i praktiken har vi genomfört en intervjuundersökning. I Bilaga 4 visas intervjuguiden som ligger till grund för intervjuerna. Flera aspekter av organiseringen och hur yrkespaketen används har undersökts, utifrån följande övergripande frågeställningar:

- a) Hur används de nationella yrkespaketen på er skolenhet?
- b) Vad avgör om en elev ska läsa enligt ett yrkespaket?
- c) Hur involveras den lokala arbetsmarknaden och lokala programråden i arbetet med yrkespaket?
- d) Hur dokumenteras yrkespaketet?
- e) Hur uppfattas de nationella yrkespaketen?

Sammanlagt har 13 intervjuer genomförts, huvudsakligen med rektorer som företrädare yrkesprogrammet yrkesintroduktion. I Bilaga 5 beskrivs hur intervjuerna valts ut. Intervjuerna har genomförts via datorprogrammet Teams. Därefter har intervjuerna transkriberats och analyserats med tematisk analys. Både enkät- och intervjustudien är genomförda under hösten 2020.

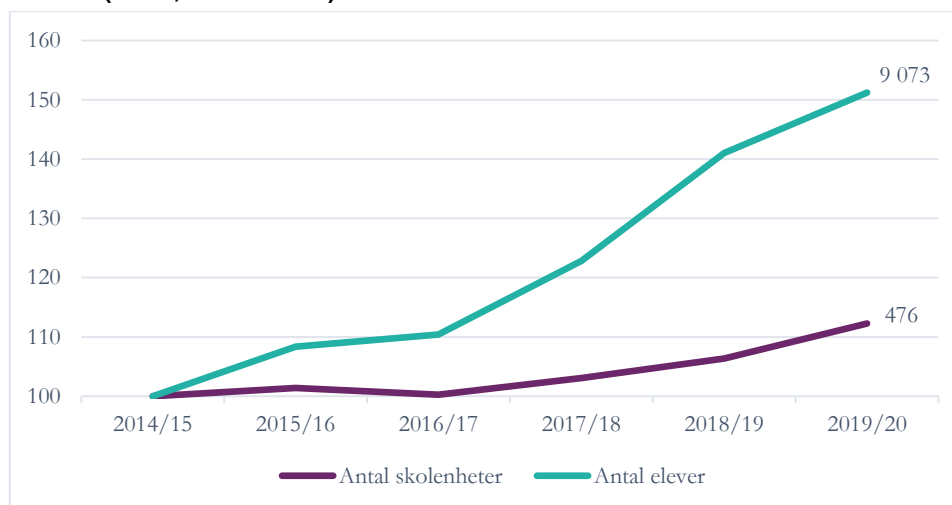
Yrkesintroduktion - elever, skolenheter och inriktningar

I detta avsnitt presenteras bakgrundsfakta om introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Dessa berör utvecklingen över tid av antalet skolenheter och hur många elever som går på yrkesintroduktion, samt vilka nationella program som det är vanligast att rikta yrkesintroduktionen mot.

Elevantalet har ökat över tid på yrkesintroduktion

Diagrammet visar antalet elever som varit inskrivna på yrkesintroduktion och hur antalet skolenheter utvecklats över tid.

Diagram 1. Antal skolenheter och elever på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion över tid (index, 2014/15=100). Källa: Skolverkets elevstatistik.

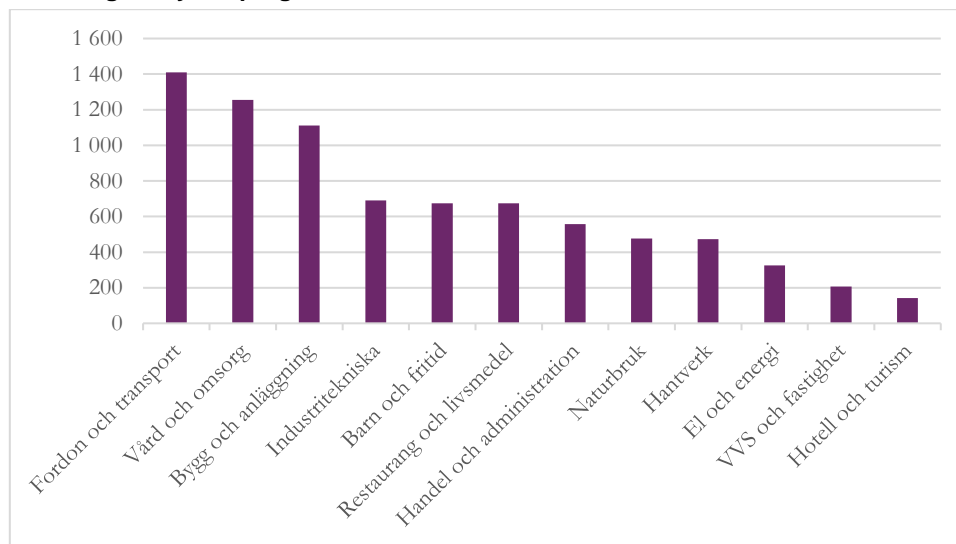

Antalet elever registrerade på yrkesintroduktion har ökat med drygt 50 procent över en femårsperiod, från läsåret 2014/15 till läsåret 2019/20. Totalt var 9 073 elever registrerade på yrkesintroduktion läsåret 2019/20, fördelat över 476 skolenheter. Antalet skolenheter med elever på yrkesintroduktion har under samma tidsperiod ökat med drygt 10 procent, det vill säga inte riktigt i samma omfattning som elevantalet.

Fordon och transport samt vård och omsorg vanligast att läsa mot

Det är vanligt att utbildningen för en elev på yrkesintroduktion inriktas mot ett yrkesprogram. Av 9 073 elever registrerade på yrkesintroduktion läsåret 2019/20 så läste en klar majoritet, 7 995 elever, med inriktning mot ett yrkesprogram.

Diagram 2. Elever registrerade på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion med inriktning mot yrkesprogram läsåret 2019/20. Källa: Skolverkets elevstatistik.

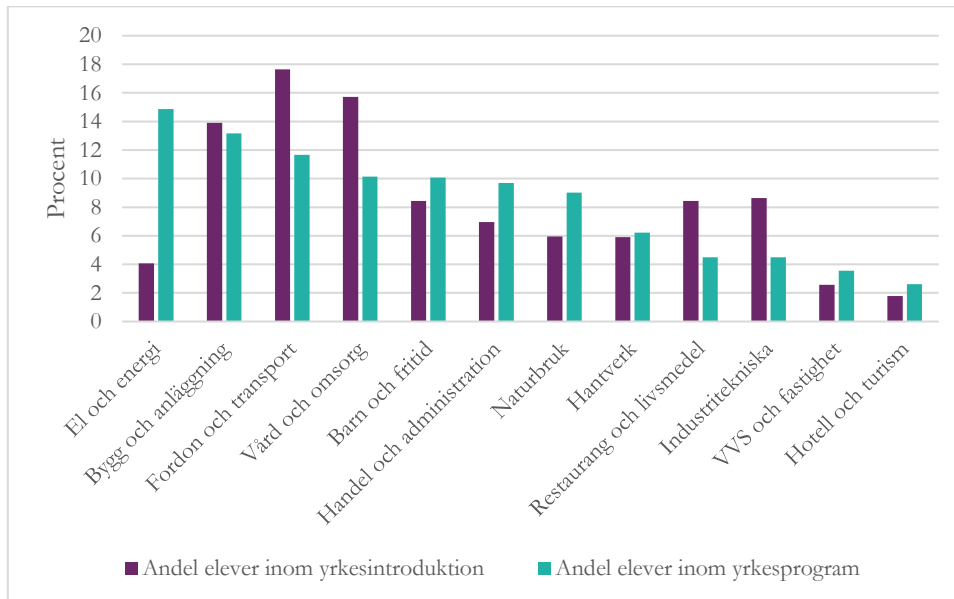

Yrkesintroduktion mot fordon och transport dominerar, följt av vård och omsorg och bygg och anläggning. Alla yrkesprogram finns representerade, även om vissa inriktningar, VVS och fastighet samt hotell och turism, har färre än 200 registrerade elever.

El och energi ett vanligt yrkesprogram men ovanligt att läsa mot på yrkesintroduktion

Fördelningen av elever på yrkesintroduktion återspeglas i viss mån i yrkesprogrammets inbördes storlek, vilket diagrammet nedan visar.

Diagram 3. Fördelning av elever på yrkesintroduktion respektive yrkesprogram. Avser totalt 7 995 respektive 101 325 registrerade elever läsåret 2019/20. Källa: Skolverkets elevstatistik.

Mer än 100 000 gymnasielever studerade vid ett yrkesprogram läsåret 2019/20. El- och energiprogrammet hade störst antal elever bland yrkesprogrammen, tätt följt av bygg- och anläggningsprogrammet, samt fordon och transport. Minst antal elever finns inom VVS och fastighet och hotell och turism.

Även om fördelningen av elever på yrkesintroduktion som läser med inriktning mot ett visst yrkesprogram uppvisar likheter med fördelningen av elever på yrkesprogrammen finns även vissa skillnader. Det är till exempel ovanligt att en elev på yrkesintroduktion studerar med inriktning mot el och energi samtidigt som el och energi är det största yrkesprogrammet. Inriktningarna mot fordon och transport och vård och omsorg är å andra sidan överrepresenterade bland elever på yrkesintroduktion, jämfört med antalet elever på yrkesprogram. Restaurang och livsmedel och det industri tekniska programmet är också förhållandevis vanliga inriktningar bland elever på yrkesintroduktion, i jämförelse med motsvarande yrkesprogram.

Förekomst av nationella yrkespaket

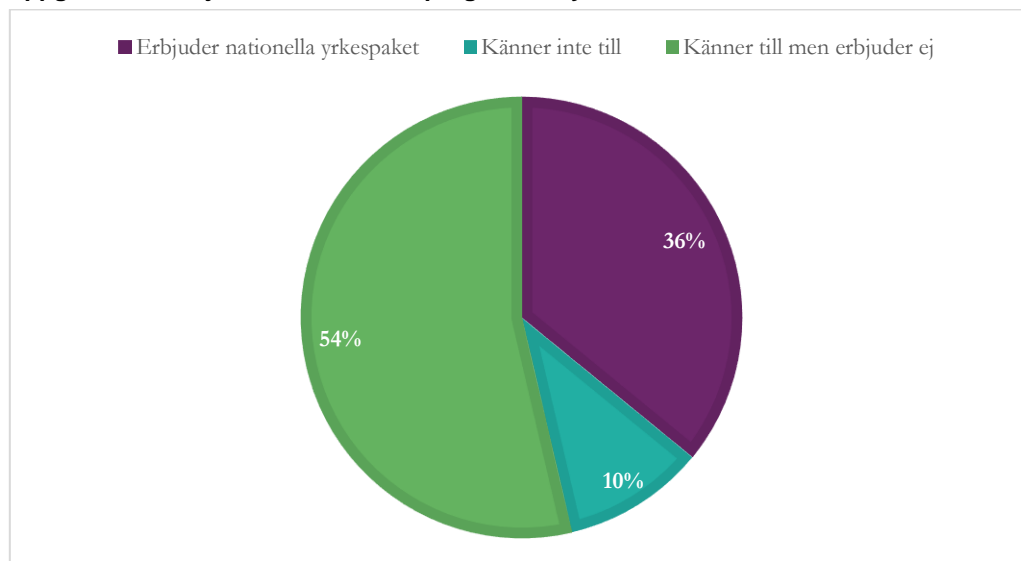
I denna del av rapporten undersöks frågeställningen i vilken omfattning nationella och lokala yrkespaket används på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Resultaten bygger på en enkät som skickats ut till samtliga 476 skolenheter som under läsåret 2019/20 uppgett att de haft elever på yrkesintroduktion.

Det finns över 60 nationella yrkespaket som sorterar in under de olika yrkesinriktningarna. Det ska poängteras att studien belyser yrkespaket på en övergripande nivå, vilket innebär att det inte går att dra några slutsatser om de enskilda yrkespaketen inom ramen för denna studie.

Nationella yrkespaket

Diagrammet visar förekomsten av nationella yrkespaket bland skolenheter som ger introduktionsprogrammet yrkesintroduktion läsåret 2020/21.

Diagram 4. Förekomst av nationella yrkespaket bland 220 skolenheter som i enkäten uppger att de erbjuder introduktionsprogrammet yrkesintroduktion läsåret 2020/21

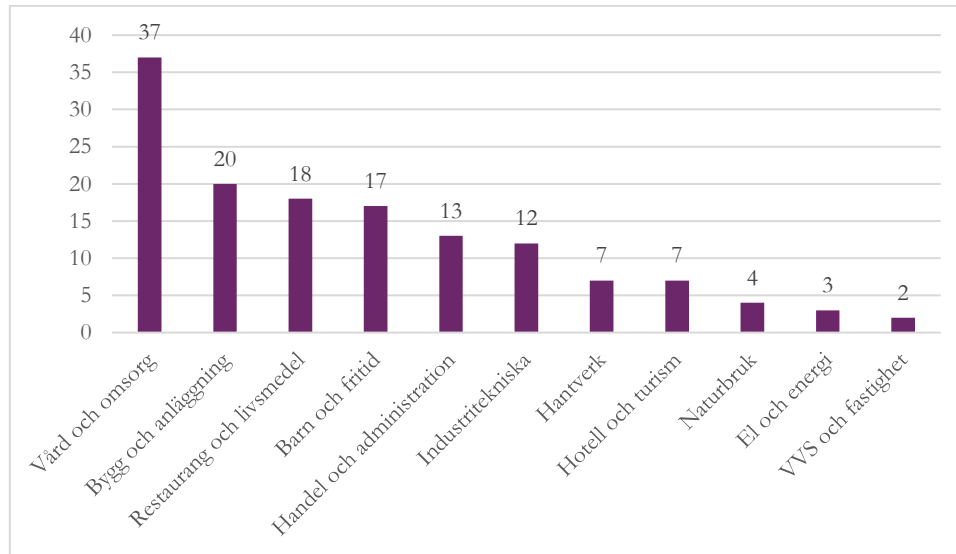
Nationella yrkespaket förekommer på 36 procent av skolenheterna som har introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Drygt hälften av de skolenheter som svarat på Skolverkets enkät känner till men erbjuder inte nationella yrkespaket. En tiondel av respondenterna uppger att de inte känner till yrkespaketen.

Eftersom inte alla som enkäten riktades till svarade finns det en osäkerhet i vår uppskattning av andelen skolenheter som erbjuder yrkespaket inom yrkesintroduktion. Vi uppskattar att den faktiska andelen ligger mellan 32 och 40 procent (se vidare Bilaga 2 för en fördjupad bortfallsanalys).

Nationella yrkespaket mot vård och omsorg är vanligast, men yrkespaket förekommer mot de flesta inriktningar

Den stora majoriteten av eleverna som går yrkesintroduktion läser med inriktning mot ett yrkesprogram. Diagrammet visar inom vilka inriktningar som nationella yrkespaket förekommer.

Diagram 5. Antal skolenheter som använder sig av nationella yrkespaket för respektive inriktning läsåret 2020/21.

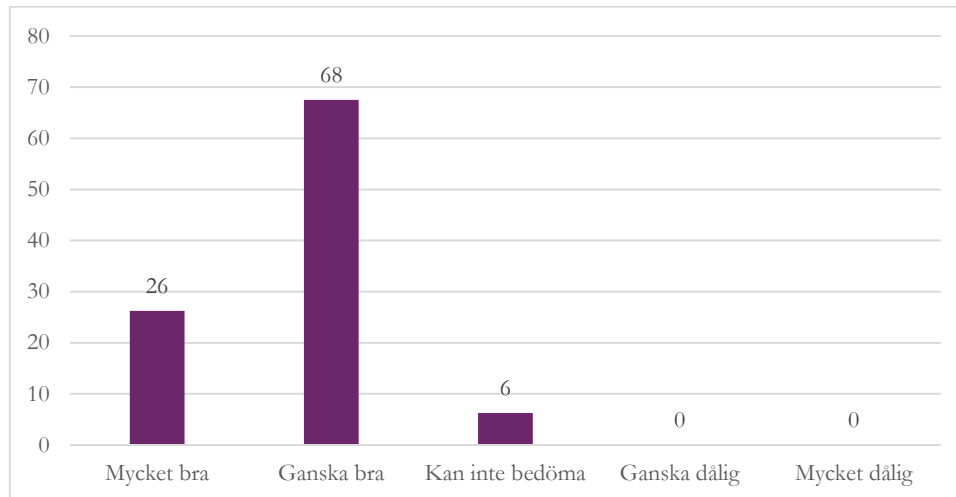
Flest skolenheter uppger att de använder sig av nationella yrkespaket mot vård- och omsorg, där bland annat yrkespaket mot vårdbiträde och mot undersköterska finns. Även nationella yrkespaket mot bygg och anläggning, restaurang och livsmedel samt barn och fritid är det ett flertal skolenheter som använder sig av. Det är få skolenheter som uppger att de använder sig av yrkespaket mot naturbruk, el och energi samt VVS och fastighet.

För elever som läser introduktionsprogrammet yrkesintroduktion med inriktning mot fordon- och transport har det inte funnits föreslagna nationella yrkespaket som varit tillämpliga i gymnasieskolan före juni 2020. För den inriktningen kunde respondenterna därför endast svara att de erbjuder lokala yrkespaket.

Övervägande positiv upplevelse bland de som erbjuder

Rektorer som angivit att de erbjuder nationella yrkespaket till elever på yrkesintroduktion kunde svara på hur de upplever sammansättningen av kurser i erbjudna yrkespaket utifrån fem fasta svarsalternativ.

Diagram 6. Upplevd sammansättning av kurser i erbjudna nationella yrkespaket. Procentuell fördelning av inkomna svar bland totalt 80 skolenheter som i enkäten uppger att de erbjuder nationella yrkespaket läsåret 2020/21.

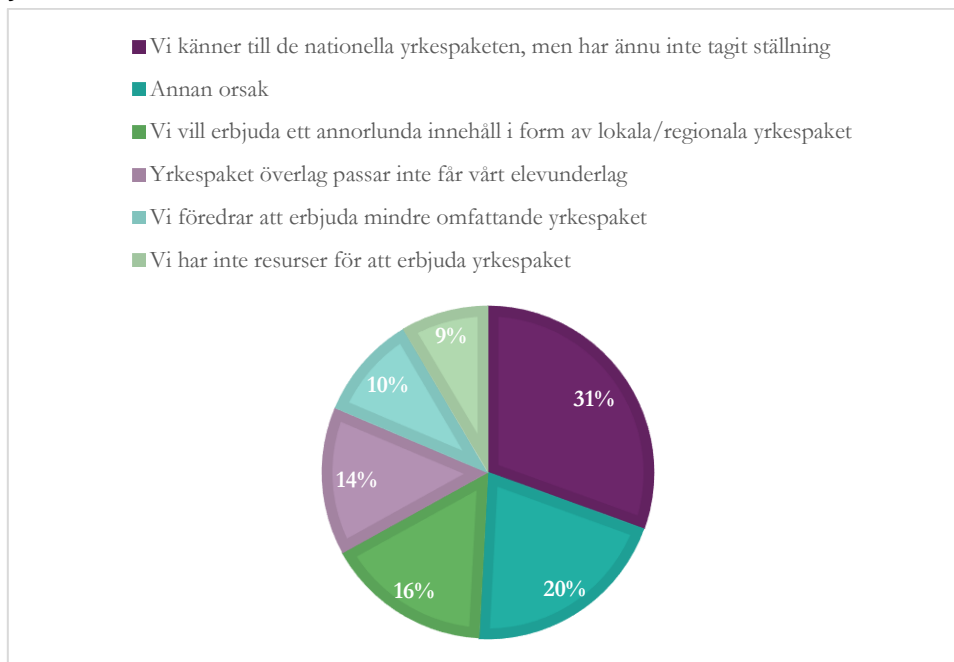

En övervägande majoritet, 68 procent, angav svarsalternativ ”Ganska bra”, 26 procent svarade ”Mycket bra”, medan resterande 6 procent svarade ”Kan inte bedöma”.

Motiv till att inte erbjuda nationella yrkespaket

De skolenheter som uppgivit att de inte använder nationella yrkespaket kunde ange orsaken till detta. De kunde välja ett av några fasta alternativ som de bäst ansåg överensstämde med varför de inte erbjöd nationella yrkespaket. Möjligheten fanns också att ange ”annan orsak”.

Diagram 7. Motiveringar till att inte erbjuda nationella yrkespaket bland totalt 118 skolenheter som uppger att de inte erbjuder nationella yrkespaket till sina elever på yrkesintroduktion.

Den största andelen, 31 procent, har svarat att de ”känner till de nationella yrkespaketen, men har ännu inte tagit ställning” till om de ska använda sig av dem.

Andra vanliga svar är att man ”vill erbjuda ett annorlunda innehåll i form av lokala/regionala yrkespaket” (16 procent) eller att ”yrkespaketet överlag inte passar vårt elevunderlag” (14 procent).

En mindre andel, 9 procent, svarar att de avstår från att erbjuda yrkespaket på grund av att de inte har resurser.

Den näst vanligaste kategorin (20 procent), är ”annan orsak” till att de inte erbjuder nationella yrkespaket, då respondenten fritt kunde formulera orsaken till att de inte erbjuder nationella yrkespaket. I fritextsvaren uppges flera olika anledningar till att de nationella yrkespaketen inte erbjuds, exempelvis:

”Vi anpassar våra yrkespaket helt efter individen. Vissa av våra elever på yrkesintroduktion läser nästintill samma kurser som på det nationella programmet samtidigt som vissa endast läser enskilda kurser för att komma ut i arbete.”

Sammantaget visar en analys av svaren att det finns flera olika skäl till att enskilda skolenheter inte erbjuder nationella yrkespaket i sin helhet, varav ett är att de i

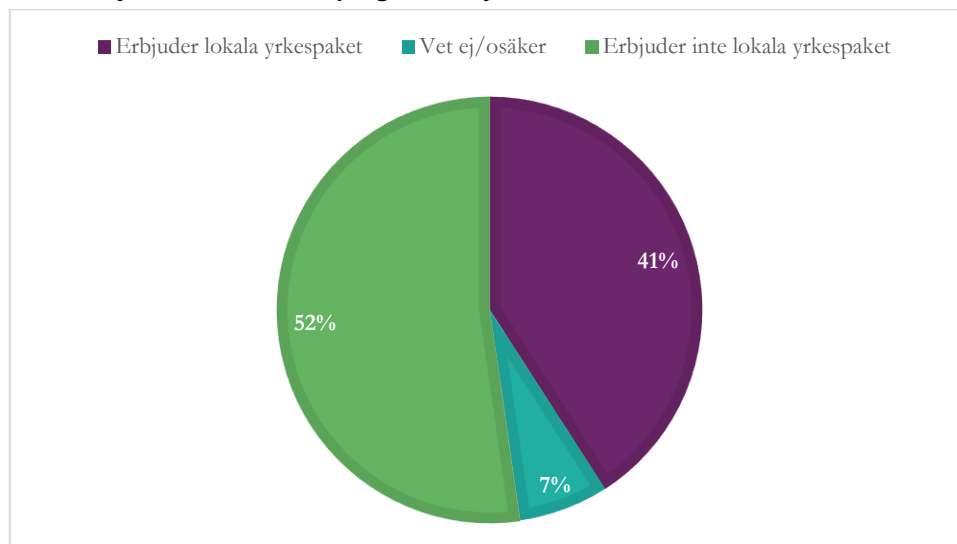
högre grad väljer att anpassa kursinnehållet utifrån den enskilda elevens behov och förutsättningar. I Bilaga 3 redovisas samtliga fritextsvar.

Lokala yrkespaket

Huvudmän och skolenheter kan följa det angivna innehållet i de nationella yrkespaketen, men det är också möjligt att byta ut eller lägga till kurser, utifrån lokala förutsättningar. Sådana yrkespaket kallas för lokala eller regionala yrkespaket. Lokala och regionala yrkespaket avviker alltså till viss del från de nationella yrkespaketen såtillvida att de inte innehåller samtliga kurser som föreslås av Skolverket i det nationella yrkespaketet.

Diagrammet visar förekomsten av lokala yrkespaket bland skolenheter som ger introduktionsprogrammet yrkesintroduktion läsåret 2020/21.

Diagram 8. Förekomst av lokala yrkespaket bland 220 skolenheter som i enkäten uppger att de erbjuder introduktionsprogrammet yrkesintroduktion läsåret 2020/21

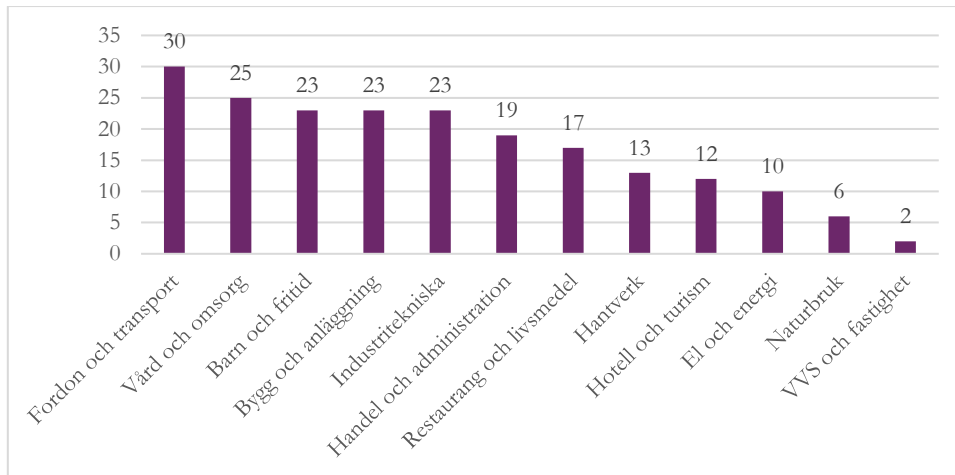

Lokala yrkespaket förekommer på 41 procent av skolenheterna som ger introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, medan en knapp majoritet av skolenheterna uppger att de inte erbjuder lokala yrkespaket. Det finns också en grupp, 7 procent, som är osäkra eller inte vet om de erbjuder lokala yrkespaket. Det finns alltså en osäkerhet bland vissa skolenheter om det de erbjuder kan kallas för lokala yrkespaket.

Lokala yrkespaket erbjuds mot samtliga inriktningar

Lokala yrkespaket på yrkesintroduktion förekommer mot samtliga inriktningar, vilket visas i diagrammet nedan.

Diagram 9. Antal skolenheter som använder sig av lokala yrkespaket för respektive inriktning läsåret 2020/21.

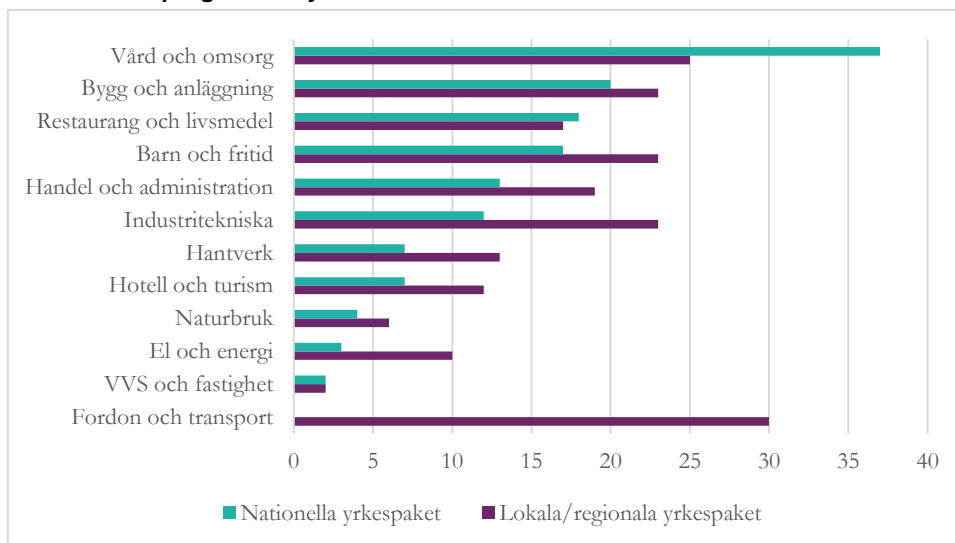

Flest skolenheter uppger att de använder lokala yrkespaket mot fordon och transport, följt av vård och omsorg, barn och fritid, bygg och anläggning, samt den industritekniska inriktningen. Det är få skolenheter som uppger att de använder sig av lokala yrkespaket mot naturbruk samt VVS och fastighet.

Nationella yrkespaket och lokala yrkespaket – en jämförelse

Hur vanligt förekommande nationella yrkespaket är i förhållande till lokala yrkespaket varierar mellan olika inriktningar.

Diagram 10. Antal skolenheter som använder sig av lokala/nationella yrkespaket mot respektive inriktning bland skolenheter som i enkäten uppger att de erbjuder introduktionsprogrammet yrkesintroduktion läsåret 2020/21.

Vård och omsorg är den enda inriktning där skolenheterna i betydligt högre utsträckning använder sig av nationella yrkespaket jämfört med lokala yrkespaket. För yrkesintroduktion med inriktning mot bygg och anläggning, restaurang och livsmedel, naturbruk samt VVS och fastighet är det ungefär lika vanligt att erbjuda nationella som lokala yrkespaket.

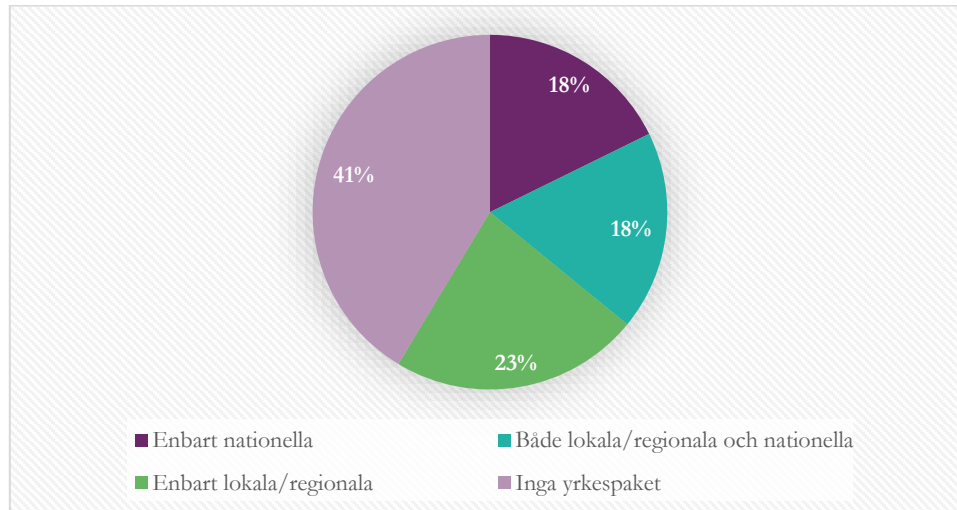
För övriga inriktningar är det vanligare att erbjuda ett lokalt utformat yrkespaket än ett nationellt yrkespaket. Detta gäller alltså inriktningarna el och energi, hotell och turism, hantverk, industritekniska, handel och administration, samt barn och fritid. Yrkesintroduktion mot fordons- och transportprogrammet sticker ut, eftersom det inte har funnits nationellt föreslagna yrkespaket som har kunnat tillämpas på gymnasieskolans introduktionsprogram.

Lokala och nationella yrkespaket erbjuds i vissa fall parallellt

Enkätundersökningen visar att det är något vanligare bland skolenheterna som ger introduktionsprogrammet yrkesintroduktion att erbjuda lokala yrkespaket, 41 procent, jämfört med 36 procent som erbjuder nationella yrkespaket.

Undersökningen visar även att 59 procent av skolenheterna erbjuder endera nationella yrkespaket eller lokala yrkespaket. Detta innebär att 18 procent av de svarande skolenheterna uppger att de både erbjuder lokala och nationella yrkespaket, och att 41 procent av de tillfrågade skolenheterna uppger att de inte erbjuder nationella eller lokala yrkespaket i någon form.

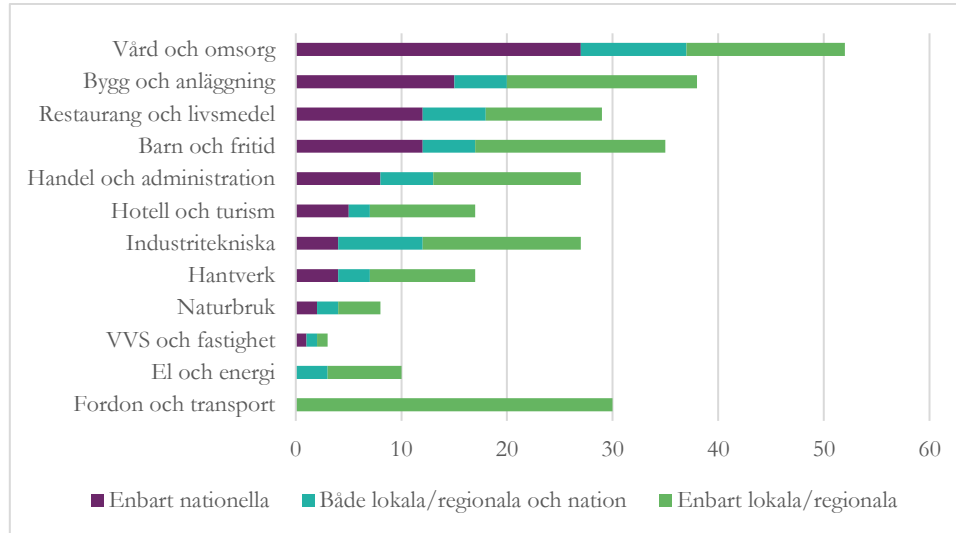
Diagram 11. Erbjudanden om yrkespaket till elever på yrkesintroduktion bland 220 skolenheter som i enkäten uppger att de erbjuder yrkesintroduktion läsåret 2020/21.

Lokala och nationella yrkespaket erbjuds parallellt inom inriktningar

Diagrammet nedan visar hur vanligt det är att erbjuda yrkespaket, per inriktning. För varje inriktning redovisas antalet skolenheter som erbjuder enbart nationella yrkespaket, både nationella och lokala eller regionala yrkespaket, samt enbart lokala eller regionala yrkespaket.

Diagram 12. Antal skolenheter som använder sig av nationella och lokala yrkespaket per inriktning. Redovisning från 220 skolenheter som i enkäten uppger att de erbjuder yrkesintroduktion läsåret 2020/21.

Av diagrammet framgår att det för varje inriktning är vanligast att erbjuda antingen nationella eller lokala yrkespaket. Men för samtliga inriktningar, förutom fordon och transport, finns det skolenheter som erbjuder nationella och lokala yrkespaket parallellt.

Organisering av yrkespaket

I denna del av rapporten undersöks olika aspekter av hur skolenheter organiserar och använder sig av nationella och lokala yrkespaket i praktiken, utifrån 13 genomförda intervjuer. Intervjuerna har främst sökt svar på de formulerade frågeställningarna som berör hur *användningen* av yrkespaketet sker, vilka *elever som blir aktuella* för yrkespaketet, hur *samverkan med den lokala arbetsmarknaden* sker samt *uppfattningar om hur yrkespaketet fungerar i praktiken*.

Studiens tillvägagångssätt har fokuserat på att intervjua rektorer på skolenheter som erbjuder nationella yrkespaket på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Intervjuerna återspeglar även skolenheternas erfarenheter av att erbjuda lokala yrkespaket.

Anpassning av nationella yrkespaket till lokala förutsättningar

Rektorernas berättelser vittnar om olika sätt att använda sig av de nationella yrkespaketet. Det finns ibland behov att anpassa de nationella yrkespaketets innehåll utifrån individen, den lokala arbetsmarknaden, och/eller skolenhetens organisation. Med andra ord används nationella yrkespaket på vissa skolenheter som vägledande inspiration eller som stöd i arbetet med att utforma lokalt anpassade yrkespaket. Det kan handla om att vissa kurser inte ingår, eller att delar av innehållet i kurser plockas bort.

Skälen till att frånga den nationella standarden är ofta en kombination av anpassningar till den lokala arbetsmarknaden, och att skolenheten inte anser sig ha rimlig möjlighet att erbjuda vissa kurser. Intervjuerna ger indikationer på att det främst är i mindre kommuner och glesbygdsområden som yrkespaketet anpassas till den lokala arbetsmarknaden.

När den nationella standarden följs utan att ta bort något angivet innehåll kan den likväl kompletteras med grundskoleämnen eller andra gymnasiekurser. Att yrkespaketet är en målsättning i sin helhet behöver inte betyda att alla elever som genomgår utbildningen slutför alla kurser som ingår. Det kan med andra ord vara skillnad mellan vad som planeras och vad respektive elev i slutändan uppnår.

Rektorerna berättar om erfarenheter dels av att organisera yrkespaketet med en gemensam planering för en grupp elever, dels av att organisera yrkespaketet för enstaka individer var för sig. Återkommande i rektorernas berättelser är att yrkespaketet används för förhållandevis små elevgrupper på skolenheten.

Av de intervjuades berättelser framgår att organisatoriska resurser är en förutsättning för att kunna erbjuda yrkespaketet. Det är en fördel om det finns en organisation på plats som går i linje med yrkespaketets innehåll, för att kunna organisera och erbjuda specifika yrkespaket. Det handlar främst om lärarresurser, eventuella redskap och maskiner. En annan fördel är att det då finns upparbetade kontakter med det lokala arbetslivet för arbetsplatsförlagt lärande, apl. I

intervjuerna finns exempel på när en skolenhet löst detta genom samarbete med andra skolenheter.

Elevgrupper som yrkespaket organiseras för

Gemensamt för eleverna som blir aktuella för yrkespaket är att de inte bedöms hinna bli behöriga till gymnasieskolan innan de fyller tjugo år, och att eleven har ett intresse för yrket och det yrkespaket som skolenheten kan erbjuda.

Två huvudsakliga elevgrupper kan generaliseras utifrån intervjuerna; elever som har genomgått svensk grundskola men som bedöms ha svårigheter att nå behörighet till ett nationellt program, samt nyanlända elever som i första hand behövt lära sig svenska och är äldre. De två elevgrupperna har olika förutsättningar och utmaningar för att på ett lyckosamt sätt genomföra studier enligt ett yrkespaket.

Elevgruppen med erfarenhet av svensk grundskola har ofta svaga studieresultat, ibland i kombination med hög frånvaro. För denna grupp betonas i intervjuerna vikten av elevsocialt arbete och elevens närvaro i skolan. Eleverna kan ofta ha en bakgrund som kantats av misslyckanden i skolan, där de kämpat med att få godkänt i grundskoleämnena både i grundskolan och i vissa fall också inom gymnasieskolans introduktionsprogram.

Den största utmaningen för nyanlända elever är att de behöver lära sig det svenska språket. Tidsaspekten tycks vara det största hindret för dem att nå behörighet till nationella program. Yrkespaketet tycks fungera bättre för nyanlända elever, utifrån de berättelser som framkommit i denna intervjustudie. Elevgruppen med erfarenhet från svensk grundskola kan ha svårare att ta till sig yrkespaketet, då de har ett större behov av elevsocialt arbete.

En rektor som har erfarenhet av båda elevgrupperna berättar om deras olika förutsättningar, som svar på frågan vad som utmärker elever som blir aktuella för yrkespaket jämfört med de som inte läser ett yrkespaket inom raden för yrkesintroduktion:

”Första omgången som vi hade [...] då rekryterades det många elever som inte skulle hinna bli behöriga till nationellt program för att de var nyanlända. Men de var ganska mogna. De hade ju varit med om många svårigheter så de var ganska uthålliga och hade ganska goda sociala förutsättningar i att samarbeta med andra människor och också en väldigt stark motivation i att man måste få jobb för att på pengar och jobb för att få stanna i landet och alla de här delarna som spelar en stor roll och de eleverna kanske också hade jobbat med vissa byggnadsyrken i hemlandet och hade vissa förkunskaper. De har ju fungerat väldigt, väldigt väl. [...] Nu ser jag att vi har inte lika många nyanlända överåriga utan nu är det mer de vanliga eleverna som har gått kanske två eller tre år på individuellt alternativ och inte kommit vidare och då ser jag att vi ser andra svårigheter, man har svårare att hålla tiden och svårare med kontinuitet [...] Så att då ser vi att utmaningen blir större.”

Så här svarar en rektor på frågan om något särskilt utmärker de elever som yrkespakten fungerar bra för:

”De är lite äldre. Det är väl min slutsats. [...] lite mognare helt enkelt. Det är nog lite tuffare för de som går direkt från nian i mitt yrkespaket. Där tror jag att skillnaden mellan skola och yrkesliv blir nog större för dem. Och då har man kanske också haft väldigt mycket hjälp i skolan för att försöka nå ett nationellt program.”

Beslut om att en elev ska läsa enligt ett yrkespaket

Utifrån rektorernas berättelser framträder att planeringen för att en elev ska läsa enligt ett nationellt yrkespaket ofta sker utifrån vägledning i olika typer av samtal.

Om eleverna kommer direkt från grundskolan till skolenhetens yrkespaket sker dessa samtal normalt sett i en överlämning från grundskolan till gymnasieskolan. Eleverna kan också komma från andra introduktionsprogram som organiseras på skolenheten. De intervjuade har lyft att när yrkespaketen planeras i ett senare skede så innebär det att eleven fått större möjlighet att känna efter vad den själv vill.

Skolenheterna strävar i första hand efter att eleverna ska nå behörighet till gymnasieskolans nationella program. Yrkespaketen beskrivs som en möjlighet och lösning på en situation där bedömningen är att eleven inte kommer att hinna nå behörighet till ett nationellt program innan de fyller tjugo år.

Beslutet om att en elev ska läsa enligt ett yrkespaket fattas ofta i samverkan mellan elev, vårdnadshavare och flera yrkesroller på skolan. Skolenheten har en viktig roll i att ge vägledning och stöd, utifrån vad som är realistisk målsättning. Samtidigt behöver eleven själv komma fram till om den vill fortsätta sikta på att bli behörig till gymnasieskolans nationella program alternativt komma snabbare ut i arbetslivet. Det är i allmänhet inget enkelt beslut att välja bort övergång till ett nationellt program.

Följande berättelse beskriver dilemmat mellan att sikta på behörighet till nationellt program eller att läsa ett yrkespaket:

”En sak vi skulle kunna säga är att, för att kanske förtydliga förståelsen är att, kommer en elev in och har en väldigt stark motivation för ett yrke, då är det mycket mer naturligt för en SYV att ta fram de nationella yrkespaketen, men dom flesta ärendena som en SYV får i sådana här sammanhang handlar om en elev som är ganska vilsen, och inte har en naturlig plats på de nationella programmen. Så det är inte egentligen läge att prata med den eleven om vad vill du efter två år på IMYRK att jobba med, för den eleven är inte överens med sig själv, eller sina föräldrar eller lärarna om att den inte får gå Natur eller Estet eller vad det är.”

Elever behöver vara motiverade och fungera på arbetsplatser

Utifrån rektorernas berättelser är yrkespaketet en utbildning som ställer höga krav på eleverna, särskilt då det innebär en stor del apl.

Eleven ska kunna uppvisa hög närvaro, passa tider, samt visa ett genuint intresse för yrket. Vissa skolenheter ser detta som ett krav innan ett yrkespaket kan bli aktuellt för en elev på yrkesintroduktion. Andra skolenheter har möjlighet att

organisera yrkespaketen internt på skolenheten fram till dess att eleven bedöms vara mogen för apl.

I rektorernas berättelser framkommer en omsorg om elevens framtida chanser att bli anställningsbar. Apl-platsen kan vara en väg in i arbete på just det företaget. Förmågan att klara av apl kommer upp i en av rektorernas berättelser:

”Och den största rekryteringen som vi gör, gör vi ju faktiskt då inom den egna skolan för då ser vi ju att det är elever som har ett intresse för byggnadsarbete och har rimliga förmågor att klara av att gå ut på apl längre fram. För ska man komma i arbete så behöver man klara av apl.”

Samma rektor resonerar vidare kring vilka förmågor som är viktiga för att klara av apl, och som kan vara en utmaning för elever på introduktionsprogram:

”Vi vill ju att det ska funka på skolan först. Vi brukar säga så att du behöver komma regelbundet och du måste jobba och försöka här, för att vi ska kunna fundera på en praktikplats. Du måste vara beredd på att gå upp tidigt på morgonen [...]. Men några har ju svårt att komma. Man kanske inte kommer förrän halv tio eller tio och då funkar det inte att vara på en arbetsplats klockan kvart i sju. Kommer man inte kvart i sju, ja då får man inte vara kvar där.”

Samverkan med arbetsmarknad och andra aktörer

Samverkan med den lokala arbetsmarknaden sker dels formellt i regelbundna möten, dels informellt i direktkontakter med företag och offentliga arbetsgivare. Den samverkan som sker är ofta mer generell, den handlar i regel inte om yrkespaketen specifikt.

Formell samverkan sker i form av lokala programråd eller branschråd. Andra exempel på samverksformer är näringslivsfrukostar, kontakter med samordningsförbund, samt genom att skolorna bjuder in arbetsgivare. Det finns också exempel på att skolenheter bjuder in representanter från arbetsplatserna för att gå Skolverkets handledarutbildning.

Det finns upparbetade rutiner för formell samverkan för nationella yrkesprogram, vilket lyfts som en fördel. Dessa kan även användas när det gäller yrkespaketen. Några av de intervjuade berättar att yrkespaketen inte tas upp i någon större omfattning på dessa möten. Samtidigt lyfts inte detta som ett direkt problem. Även kontakter vid sidan om formella möten gynnas av upparbetade rutiner för yrkesprogrammen.

Samverkan består annars främst i att skolpersonal, exempelvis praktiksamordnare eller yrkeslärare, sköter kontakter med arbetsgivare med anledning av apl. Samverkan sker ofta på individnivå, för att planera och hitta en lämplig apl-plats för en specifik elev, och därefter följa upp hur det fungerar för eleven på arbetsplatsen. Samverkansformen blir då uppsökande, genom att funktioner från skolenheten åker ut till arbetsplatser och identifierar möjligheter för apl.

En av de intervjuade berättar att de använder en app för det arbetsplatsförlagda lärandet, där de kommunicerar innehållet i yrkespaketet och har kontakt kring

elevernas närvaro på arbetsplatsen. Detta blir ett sätt att dels visa vad skolan förväntar sig av arbetsplatsen, dels vad arbetsplatsen kan förvänta sig av skolan.

Ibland beskrivs samverkan som framgångsrik och att det är lätt att få arbetsgivarna att delta på möten. Ibland beskrivs det motsatta, att det är svårt att få arbetsgivarna att delta i möten. De intervjuade nämner att små egenföretagare inte lika lätt kan lämna arbetsplatsen. Svårigheterna handlar då främst om att få till regelbundna träffar till programråd eller branschråd, medan direktkontaktorna i allmänhet fungerar bättre. En av de intervjuade ser det som en styrka att skolenheten är belägen i en mindre kommun, eftersom det ger kortare kontaktvägar.

Arbetsgivare kan ha inflytande på yrkespaketens utformning

De intervjuade beskriver olika grad av inflytande från arbetsgivarna. På några skolenheter har arbetsgivarna inget inflytande. På andra skolenheter har arbetsgivarna inflytande på övergripande frågor men inte på yrkespaketens innehåll. Det finns också exempel på skolenheter där arbetsgivare har inflytande på såväl övergripande frågor som yrkespaketets innehåll.

De skolenheter som inte ger arbetsgivare inflytande på yrkespaketets innehåll motiverar detta med att yrkespaketen redan är förankrade i branschen. Omvänt lyfter vissa skolenheter fram vikten av att i samverkan anpassa till den lokala arbetsmarknaden.

Arbetsgivares inflytande kan innebära att skolenheten lägger till kurser som efterfrågas i branschen till yrkespaketet, men också att skolan anpassar kursinnehållet. Från branschen kan de få inspel och hålla sig uppdaterade om nya arbetsmetoder. Arbetsgivare kan även ha inflytande över vilka yrkespaket som ska erbjudas, genom att skolenheten stämmer av efterfrågan på den lokala arbetsmarknaden.

Samverkan med andra aktörer utöver arbetsgivare

Samverkan sker också med andra aktörer som knyter an till utbildning och arbetsmarknad. Här nämns Arbetsförmedlingen och delar av den kommunala förvaltningen, såsom nämnd med ansvar för utbildning eller arbetsmarknadsfrågor, social- eller arbetsmarknadsförvaltning, och vuxenutbildning. Även vård- och omsorgscollege och andra skolors programråd nämns.

En skolenhet lyfter bristande samverkan gällande mottagande av elever från andra kommuner. En förutsättning för mottagandet är att det finns finansiering i form av interkommunal ersättning. En sådan överenskommelse saknades i detta fall.

Dokumentation av nationella yrkespaket vid slutförda studier

Det övergripande intrycket från intervjuerna är att det saknas gemensamma rutiner för hur studier enligt nationellt yrkespaket ska anges i den dokumentation som elever får med sig när de slutfört sina gymnasiestudier.

Flera av de intervjuade anger att de ännu inte berörts av frågan eftersom inga elever ännu slutfört studier enligt ett nationellt yrkespaket. De som inte utfärdat några betygsdokument är osäkra på hur detta kommer att göras i framtiden.

Det är relativt vanligt att de intervjuade är osäkra på om nationella yrkespaket anges i dokumentationen. En av de intervjuade tycker att det är ett problem att de själva måste hitta på hur de ska göra, och önskar tydligare riktlinjer och vägledning.

Dokumentationsformer

Gymnasieintyg och sammanställning är de betygsdokument som nämns på frågan vad en elev som läst enligt ett nationellt yrkespaket får när den slutfört sina studier. I dessa dokument framgår samtliga kurser som eleverna har läst, men enligt flera av de intervjuade anges det inte att dessa kurser också utgör ett nationellt yrkespaket. En av de intervjuade säger att det möjligen anges i kommentarsfältet på gymnasieintyget. Därutöver nämns också diplom och certifieringar som kan finnas för specifika yrken, exempelvis diplom för vårdbiträde, eller certifiering för traktorkörning.

Eleverna får ofta dokumentation från sitt arbetsplatsförlagda lärande, apl. Denna kan innehålla information om omfattning, betyg samt omdöme från arbetsplatsen. Av intervjuerna framgår att det skiljer sig åt huruvida detta är en bilaga till betygsdokumentet eller separat dokumentation. Det finns också exempel i intervjuerna på att apl inte anges i gymnasieintyget, men att det går att dra ut sådan information ur skolenheternas administrativa system. En av de intervjuade berättar att de förändrat sina rutiner från separat dokumentation till bilaga till gymnasieintyget. Skälet till deras förändring är att dokumentation av apl därmed också arkiveras. I andra intervjuer beskrivs att det inte finns utrymme för omdömen från apl i deras dokumentationssystem.

Det finns exempel där skolenheten själva utformat dokumentationsrutiner så att det tydligt framgår att eleverna läst enligt ett yrkespaket. En av de intervjuade beskriver att de utformar ett dokument de kallar yrkesintyg, som komplement till gymnasieintyget. I yrkesintyget anges att eleven har läst enligt ett nationellt yrkespaket. Där anges kursutbudet som utbildningen omfattat, avklarade moment när eleven inte klarat hela kursen, samt omfattningen av apl och omdöme från arbetsgivaren. Även i en annan intervju beskrivs att eleverna får med sig dokumentation på moment från kurser som de klarat, även om de inte klarat hela kursen. Det beskrivs som mer positivt jämfört med att enbart ange att eleven har läst en kurs utan att klara den.

Övervägande positiva uppfattningar om nationella yrkespaket

Framtagandet av nationella yrkespaket beskrivs ha givit legitimitet och struktur åt yrkesutbildningar på gymnasieskolans introduktionsprogram, som inte ska resultera i en övergång till ett nationellt yrkesprogram med en gymnasieexamen. Att nationella yrkespaket ger ett tydligt mål lyfts som positivt. Så här beskriver en av de intervjuade detta:

”Rent allmänt skulle jag vilja säga att det är en stor fördel [med nationella yrkespaket]. Sånt här har ju förekommit före det fanns yrkespaket i många kommuner, för att man har sett att det finns behov eller det har varit andra orsaker men på något sätt hjälper det här till att legalisera annorlunda verksamhet inom gymnasieskolans ram. [...] Så att jag tycker att yrkespaketen absolut fyller en bra funktion och som sagt var, de blir mer legala nu när de kommer från Skolverket också i andra ögons sett. Annars var det något konstigt som de håller på med, någon lightvariant liksom. Nu får det ändå ett namn och en substans på ett helt annat sätt.”

En av de intervjuade berättar om erfarenheter av att förändra synen på elevgruppen som utgör målgruppen för nationella yrkespaket. Så här resonerar den intervjuade:

”[...] när jag kom till vår skola så kunde jag känna att det fanns en bild av att man betraktade elever som, det fanns några stycken som hade tänkt att jamen de här eleverna är obehöriga och de ligger efter. Och där vi jobbade ganska hårt med att, nej de är inte alls obehöriga. De är behöriga till det de är antagna till. Så därför ska de heller inte ligga efter utan då måste vi möta dem där de är och inte se dem som någon som ska komma ikapp ett nationellt program för det finns ingen chans i det.”

Uppskattad flexibilitet i hur yrkespaket kan användas

Rektorerna uppskattar att det finns en standard för nationella yrkespaket för elever på introduktionsprogram, samtidigt som det är möjligt att använda dem på ett flexibelt sätt. Att yrkespaketen utvecklats i samarbete med branscherna uppfattas som positivt, det ger en trygghet att följa standarden.

I följande citat uttrycker en av de intervjuade sig positivt om flexibiliteten eftersom det finns så pass stora hinder att följa standarden fullt ut. Utan möjligheten att avvika från den nationella standarden och istället erbjuda lokala yrkespaket hade det kunnat bli svårt för vissa skolenheter att organisera yrkespaket. Så här svarar en rektor på frågan om hur de tycker att de nationella yrkespaketen fungerar:

”Det som jag tycker är en jättestor fördel är att man inte gick ut och sa att nu ska de här följas utan att man har fått använda sig utav dem ganska fritt. För hade man gått ut och sagt att nu är det här som gäller om man går mot svets och industri, jamen då hade det kunnat gjort att det blivit en sån stor grej för lärare och företag att försöka anpassa sig efter de här paketen, så att man bara hade velat ta bort dem.”

Så här resonerar en annan rektor om styrkan med yrkespaketens flexibilitet:

”Jag var ju med på en konferens [...] som Skolverket hade, där vi åter kopplar tillbaka till det här med smörgåsbord som jag pratade om. Att man kan gärna plocka olika kurser och ifrån andra paket också som kan passa in i den form av utbildning som eleven går. [...] Och det är det som jag tycker är så unikt och bra med den här typen utav utbildningar, som gör att man kan skapa, mot varje elev individuellt.”

Så här resonerar ytterligare en rektor som uppskattar att ha en standard att utgå ifrån om betydelsen av frivillighet och flexibilitet när nationella yrkespaket används:

”[...] som studie- och yrkesvägledare eller rektor vill vi ju som sagt se, vad finns det för signal om vilken kvalitet man borde hålla utifrån helheten. [...] Sen vet vi, att det i princip är att plocka så att eleven får bästa möjliga chans. Kommer vi ut från ett elevhälsomöte på två timmar där vi har hört innerligt bekymmersamma saker från en elev, då stänger vi ju inte dörren för den elevens utveckling för att det står en kurs i yrkespaketet som vi inte vågar plocka bort.”

Synpunkter på utbud och sammansättning av kurser

Det är svårt att dra någon tydlig och vägledande slutsats vad gäller uppfattningarna om utbudet av nationella yrkespaket i denna intervjustudie. Vissa av de intervjuade svarar att de inte saknar något särskilt yrkespaket, eller att de inte kan ta ställning. Andra uttrycker otydliga eller varierande synpunkter på yrkespaketet.

I några intervjuer beskrivs innehållet och sammansättningen av kurser som bra i vissa yrkespaket, men svårare att förstå för andra yrkespaket. I en intervju lyfts att yrkespaketet fungerar bättre eller sämre på grund av egenskaper som finns i yrket eller i branschen. Mer specifikt nämns att yrkespaketet fungerar bättre för de yrken som har tydliga titlar och krav, som exempelvis vårdbiträde eller undersköterska. Som jämförelse nämns byggbranschen:

”Inom vård och omsorg finns en titel för eleven. Jag blir någonting, jag blir ett vårdbiträde. Jag får diplom på att jag faktiskt lyckats med utbildningen. På arbetsmarknaden finns en plats för mig. Inom bygg kan det vara svårare. Det finns liksom inget som heter bygg-biträde. Det finns ingen titel för eleverna när de kommer ut. Och då kan det bli ett misslyckande för eleven, oavsett om de har läst det här yrkespaketet eller inte. Inom bygg saknar man ändå det som branschen tycker att man ska ha när man kommer ut. Min uppfattning är att inom andra områden så har man som arbetsgivare och bransch inte samma koll på yrkespaketet som finns inom vård och omsorg.”

I en berättelse framkommer att de uppfattar ett yrkespaket som alltför omfattande, och att det hade varit en fördel att dela upp yrkespaketet i flera mindre yrkespaket med olika yrkesinriktningar. En annan av de intervjuade föreslår en interaktiv tjänst där det är möjligt att i ett första steg börja bygga en studieplan av kurser utifrån elevens intresse och i ett andra steg se om elevens kombination av kurser ligger nära något nationellt yrkespaket och bygga vidare med kurser mot det yrkespaketet. Så här beskriver den intervjuade fördelarna med en sådan tjänst:

”Det jag hade önskat hade ju varit en hypermodern tjänst där man som SYV kanske kan sitta och modellera på Skolverkets hemsida, dra kurser fram och tillbaka, och sen få förslag på, nu börjar du närma dig undersköterska istället, nu är det bara 300 poäng som skiljer mellan dom här två. Där du ser vad det eleven är intresserad av, vad närmar det sig, vilka förändringar behöver göras för att få rätt titel och så vidare. Och det kan ju mycket väl vara så att vi kan ha tre, fyra olika paket för att det ska kunna kallas elevassistent. En sån grej tror jag skulle underlätta, både i vägledningssamtalet, men också i det praktiska jobbet, och samtidigt få en central anknytning, och det skulle säkert ge er ett bättre analysunderlag också.”

De intervjuade som hade en tydlig uppfattning om vad de saknade i utbudet önskade fler yrkespaket mot produktionsteknik, byggbranschen samt turistnäringen.

Yrkespaket – en andra chans att lyckas med sina studier

Rektorerna beskriver att yrkespaketen uppfattas positivt av elever. Yrkespaket har beskrivits av de intervjuade som en populär verksamhet med kö och med hög status i elevgruppen på yrkesintroduktion. Eleverna klarar av kurserna på yrkespaketen, de går från tidigare frånvaro i skolan till närvaro, blir snabbt uppskattade på arbetsplatserna och blir anställningsbara.

Att börja yrkespaketen beskrivs som en möjlighet till en andra chans efter att ha kämpat både i grundskolan och i vissa fall med att nå behörighet till nationella program inom ramen för något av introduktionsprogrammen. Så här beskriver en rektor att yrkespaketen kan vända känslan från misslyckande till att lyckas:

”En elev som hamnar här har förmodligen en hel del misslyckanden bakom sig, och kommer vi till den här nivån då vi syr ihop det här paketet, då vill vi ju inte att den här eleven ska en dag i veckan komma in till skolan där den har teori och få höra att, nu har du fått F igen på provet, och nu får du F igen, och nu får du F igen. Hela poängen är ju att anpassa det så att eleven får känna att den lyckas för kanske första gången under 12 år. Och det är ju det vi är ute efter.”

Studier enligt ett yrkespaket kan likväl vara en utmaning för eleverna. För elever med erfarenhet av hög frånvaro i grundskolan lyfts att de ibland saknar baskunskaper. För elever som är nyanlända är svenska språket ibland en utmaning. En synpunkt som framkommit är att vissa kurser i yrkespaketen uppfattas som för teoretiska och därmed svåra för eleverna.

Slutsatser

Denna studie har undersökt hur vanligt förekommande yrkespaket är på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Studien har också undersökt frågan hur yrkespaketen organiseras i praktiken. I det här avsnittet presenteras några övergripande slutsatser som bygger på studiens resultat. Avsnittet avslutas med hur Skolverket planerar att arbeta vidare med de nationella yrkespaketen.

Förhållandevis stor andel skolenheter ger yrkespaket i gymnasieskolan

Nationella yrkespaket togs fram av Skolverket i slutet av år 2017 på uppdrag av regeringen. Denna uppföljning visar att 36 procent av skolenheterna på yrkesintroduktion använder sig av nationella yrkespaket. Studien visar också att det är vanligt att erbjuda lokala yrkespaket. Sammanlagt är det 59 procent av skolenheterna som erbjuder nationella eller lokalt anpassade yrkespaket.

De nationella yrkespaketen har funnits under en förhållandevis kort tid, och de har i första hand varit inriktade mot komvux. Den här studien visar att det finns en efterfrågan och användning av yrkespaket även på gymnasieskolans introduktionsprogram.

Övervägande positiva uppfattningar om yrkespaket

Av intervjustudien framgår att rektorerna ser positivt på framtagandet av nationella yrkespaket. Bland de skolenheter som erbjuder nationella yrkespaket och svarat på enkäten upplever den övervägande majoriteteten att sammansättningen av kurser är bra. Det går inte att dra några slutsatser om de enskilda yrkespaketen inom ramen för denna studie, men det har inte heller framkommit något behov av en närmare granskning av de nationella paketens utformning.

Nationella yrkespaket bidrar med legitimitet och ger struktur åt undervisning på introduktionsprogram för elever som vill gå direkt mot ett yrke

Studiens intervjuer visar att yrkespaketens nationella standard bidragit med att ge legitimitet åt yrkesutbildning som riktas direkt mot arbetsmarknaden på introduktionsprogram. Jämfört med nationella program som ska resultera i en gymnasieexamen utifrån en tydlig programstruktur är syftet med introduktionsprogram betydligt bredare. Utbildningen ska planeras utifrån varje elevs individuella förutsättningar och målsättningar, och kan ha flera syften.

Det är fortfarande vanligast att elever som börjar på yrkesintroduktion är inställda på att läsa ämnen och kurser som möjliggör en övergång till ett nationellt program, eftersom gymnasieexamen upplevs som ett viktigt mål i gymnasieskolan. Yrkespaketen blir många gånger ett alternativ först när det blir för tufft för eleven att läsa in de ämnen som krävs för övergång till ett nationellt program.

Uppföljningar visar att en stor andel av eleverna som börjar på yrkesintroduktion saknar godkända betyg i samtliga tre ämnen matematik, svenska och engelska från grundskolan. Majoriteten av eleverna gör ingen övergång till ett nationellt

program.¹³ För att underlätta för en etablering på arbetsmarknaden kan elevernas studier riktas direkt mot ett yrke. Intervjuerna visar att de nationella yrkespaketen bidrar med legitimitet, både gällande innehåll och struktur för elever som vill gå direkt mot ett arbete.

Nationell standard för yrkespaket behöver förvaltas

Nationella yrkespaket togs fram av Skolverket i slutet av år 2017 på initiativ av regeringen. Det behöver ske en förvaltning över tid av yrkespaketen för att möta förändringar som sker på arbetsmarknaden gällande krav och efterfrågan. I intervjuerna framkommer att en nationell standard uppskattas av skolor som vill erbjuda yrkespaket.

I intervjuerna framkommer också att en viss flexibilitet i att kunna byta kurser och skapa lokala yrkespaket uppskattas. Anpassningar kan vara nödvändiga utifrån den lokala arbetsmarknaden eller de resurser skolan har till sitt förfogande. Hur mycket ett lokalt yrkespaket kan tillåtas avvika från ett nationellt för att fortfarande ge en elev goda förutsättningar att bli anställd ger inte den här studien något svar på, men de nationella yrkespaketen utgör en viktig referens för de lokala yrkespaketen.

Det behöver kunna framhävas tydligare att en elev läst enligt ett yrkespaket

I intervjuerna framkommer att det saknas gemensamma förhållningssätt för hur studier enligt nationella yrkespaket ska beskrivas i den dokumentation som elever får med sig när de slutfört sina gymnasiestudier. De kurser som eleven läst dokumenteras, men det framgår sällan att eleven läst enligt ett nationellt yrkespaket.

Av intervjuerna framgår att de dokument som eleven kan få med sig när gymnasiestudierna avslutats är gymnasieintyg, sammanställning, utdrag ur betygskatalog, studiebevis, dokumentation från arbetsplatsförlagt lärande, samt ibland särskilda yrkesdiplom, som exempelvis vårdbiträde. På en del skolor anges yrkespaket i ett kommentarsfält eller i en bilaga. Andra har inte rutiner eller kan inte svara på i vilken mån yrkespaketen anges i dokumentationen som eleven får med sig.

Skolverkets fortsatta arbete med nationella yrkespaket

Utifrån resultaten i studien avser Skolverket i dagsläget utöver att förvalta de nationella yrkespaketen också att se över möjligheter att tydliggöra och stärka dokumentationen av de nationella yrkespaketen så att det kommer elever mer till del efter avslutade studier på yrkesintroduktion. Om en elev läst enligt ett nationellt yrkespaket behöver det också finnas möjligheter att kunna framhäva detta. För såväl eleven som för en arbetsgivare kan det vara betydelsefullt att se att en elev läst enligt ett nationellt yrkespaket. Det borde underlätta för eleven att

¹³ Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt, rapport 2019:484, (Skolverket 2019).

etablera sig på arbetsmarknaden, vilket är ett viktigt syfte med studier på yrkesintroduktion.

Studien visar bland annat att det finns ett behov av förtydliganden och stöd kring hur de nationella yrkespaketen på introduktionsprogram kan framhävas och dokumenteras. Liknande synpunkter om behov av vägledning har också inkommit i Skolverkets referensarbete med skolor och huvudmän. Huvudmän och yrkesgrupper som arbetar med elever på introduktionsprogram har lyft att skilda rutiner är problematiskt ur ett likvärdighetsperspektiv. Det finns en efterfrågan på mer styrning samtidigt som möjligheten att utforma utbildning utifrån lokala behov också är ett önskemål som i viss mån leder till bristande likvärdighet.

Skolverket ska se över möjligheterna att framhäva att en elev läst enligt ett nationellt yrkespaket

Skolverket följer kontinuerligt upp myndighetens föreskrifter och reviderar dessa vid behov. För att stärka dokumentationen av att en elev läst enligt ett nationellt yrkespaket och till viss mån öka likvärdigheten i rutinerna kan Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:147) om utformningen av gymnasieintyg efter studier på introduktionsprogram behöva ses över. Myndigheten kan också behöva se över stödet hur studier enligt ett nationellt yrkespaket eller utbildning på yrkesintroduktion kan dokumenteras i gymnasieintyget.

Skolverket ska se över möjligheterna att stärka de nationella yrkespaketen i den individuella studieplanen

Nationella yrkespaket som ett möjligt mål med studierna på yrkesintroduktion behöver kunna framgå i den individuella studieplanen för en elev. Information om hur man kan arbeta med nationella yrkespaket i den individuella studieplanen är tänkt att lyftas i nyhetsbrev för studie- och yrkesvägledare, i de programråd som finns kring introduktionsprogram och vid olika möten med rektorer och huvudmän.

Skolverket planerar att följa upp sysselsättningen för elever som har läst nationella yrkespaket i komvux

Det finns analyser som visar att studier på yrkesintroduktion i högre utsträckning leder till jobb jämfört med individuellt alternativ. Uppföljning av elevers etablering på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan visar att elever med en gymnasieexamen har en högre etableringsgrad. Om de nationella yrkespaketen ökar sannolikheten för sysselsättning efter studierna har hittills inte följts upp. En sådan uppföljning bör främst fokusera på komvux eftersom uppgift om yrkespaket samlas in för varje kursdeltagare från och med år 2020.

Bilaga 1. Enkät nationella yrkespaket

Målgrupp för enkäten var de (totalt 476) skolenheter som rapporterade elever på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion läsåret 2019/20 när Skolverket samlade in uppgifter till den officiella statistiken. Adressuppgifter (e-post) hämtades från skolenhetsregistret. Enkätverktyget Questback användes för distribution av enkäten, insamling av svar, samt påminnelser. Mer om insamlingsarbetet, inflödet och bortfallet kan du läsa i Bilaga 2.

Webenkät, frågeutformning

- 1. Erbjuder den skolenhet som du svarar för introduktionsprogrammet yrkesintroduktion läsåret 2020/21?**
 - Ja
 - Nej → Tack för din medverkan!
 - Skolenheten har upphört → Tack för din medverkan!
- 2. Känner ni till att det finns nationella yrkespaket?**

Nationella yrkespaket är förslag på sammanhållna yrkesutbildningar och kan användas på gymnasieskolans introduktionsprogram. De följer en given standard med sammansättning av kurser och presenterades av Skolverket december 2017.

 - Ja → Fråga 3
 - Nej → Fråga 8
 - Vet ej/osäker → Fråga 8
- 3. Erbjuder ni nationella yrkespaket på er skolenhet läsåret 2020/21 till elever på yrkesintroduktion?**
 - Ja → Fråga 4 och 5, därefter 8
 - Nej → Fråga 6, därefter 8
- 4. Till vilka yrkesprogram anknyter det/de nationella yrkespaket ni erbjuder på er skolenhet?** Flera svarsalternativ kan anges.
 - Barn och fritid
 - Bygg och anläggning
 - El och energi
 - Handel och administration
 - Hantverk
 - Hotell och turism
 - Industritekniska
 - Naturbruk
 - Restaurang och livsmedel
 - VVS och fastighet

- Vård och omsorg
5. **Hur upplever ni sammansättningen av kurser i de nationella yrkespaket som ni erbjuder?**
- Mycket bra
 - Ganska bra
 - Ganska dålig
 - Mycket dålig
 - Kan inte bedöma
6. **Vilken är den huvudsakliga orsaken till att ni inte erbjuder nationella yrkespaket?**
- Yrkespaket överlag passar inte för vårt elevunderlag
 - Vi har inte resurser för att erbjuda yrkespaket
 - Vi vill erbjuda ett annorlunda innehåll i form av lokala/regionala yrkespaket
 - Vi föredrar att erbjuda mindre omfattande yrkespaket
 - Annan orsak, nämligen → Fråga 7
 - Vi känner till de nationella yrkespaketen, men har ännu inte tagit ställning
7. **Annan orsak till att ni inte erbjuder nationella yrkespaket:**
- [fritextruta]
8. **Erbjuder ni lokala eller regionala yrkespaket på er skolenhet läsåret 2020/21 till elever på yrkesintroduktion?**
- Ja → Fråga 9 och 10
 - Nej → Fråga 10
 - Vet ej → Fråga 10
9. **Till vilka yrkesprogram anknyter det/de lokala eller regionala yrkespaket ni erbjuder på er skolenhet?** Flera svarsalternativ kan anges.
- Barn och fritid
 - Bygg och anläggning
 - El och energi
 - Fordon och transport
 - Handel och administration
 - Hantverk
 - Hotell och turism
 - Industritekniska
 - Naturbruk
 - Restaurang och livsmedel
 - VVS och fastighet

- Vård och omsorg

10. Ungefär hur lång tid tog det att ta fram uppgifter och fylla i enkäten?

Ange i hela minuter med siffror.

- [fritextruta]

Missiv, förfrågan om att delta i enkätundersökning

Enkät till rektor på skolenhet [!Skolnamn!] om yrkespaket på yrkesintroduktion

Frågorna i enkäten handlar om yrkespaket och deras användning på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion i gymnasieskolan. Frågorna handlar framför allt om nationella yrkespaket.

Skolverket genomför en studie om nationella yrkespaket, som en del av myndighetens uppdrag att öka kunskapen om, och analysera utvecklingen av skolväsendet. Studien består av denna enkät och en kommande intervjustudie.

Vi/Skolverket vill genom enkäten ta reda hur många av skolenheterna som använder yrkespaket. Vi vill också få kännedom om vilka skolenheter som erbjuder nationella yrkespaket, för att kunna kontakta ett urval rektorer för intervjuer. Intervjustudien kommer genomföras hösten 2020 och handlar om hur nationella yrkespaket fungerar i praktiken på programmet yrkesintroduktion.

Vi uppskattar att det kommer att ta 10 minuter att fylla i svaren på frågorna.

Skolverket ska på nationell nivå följa upp och utvärdera skolväsendet i enlighet med 26 kap. 24 § skollagen (2010:800).

Ditt svar är viktigt

Din medverkan är mycket viktig för att undersökningen ska bli tillförlitlig och därmed användbar, men det är frivilligt att delta.

Enkäten vänder sig till rektorer på alla skolenheter med elever på programmet yrkesintroduktion. Ditt svar behövs för att vi ska kunna ge en rättvisande bild av hur vanligt det är att nationella, lokala och regionala yrkespaket används för elever på yrkesintroduktion. Vi är därför mycket tacksamma om du vill ta dig tid att svara på våra frågor!

Så här gör du för att svara

Vi ber dig att svara **senast fredag 9:e oktober kl 12:00**. Du når enkäten genom att klicka på den gröna länken "Klicka här för att delta" nedan.

Tack för din hjälp!

Vänliga hälsningar
Skolverket

Vid eventuella frågor om enkäten kan du kontakta:

Fredrik Jonsson, fredrik.jonsson@skolverket.se, 08-5273 3082
Therese Sehlstedt, therese.sehlstedt@skolverket.se, 08-5273 3272
Per Alvant, per.alvant@skolverket.se, 08-5273 3121

Samråd

Samråd har skett med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Näringslivets regelnämnd (NNR) enligt förordningen (1982:668) om statliga myndigheters inhämtande av uppgifter från näringsidkare och kommuner.

Resultat

Resultaten sammanställs i en rapport som publiceras på Skolverkets hemsida. Syftet är att ge fördjupad kunskap om yrkespaket till Skolverket, rektorer, beslutsfattare och andra aktörer inom skolväsendet. Uppgifter om enskilda personer eller skolor kommer inte att kunna utläsas, utan en samlad bild av svaren kommer att ges.

Ett urval av er rektorer som i enkäten uppger att ni erbjuder nationella yrkespaket kommer att kontaktas med en förfrågan att delta i en intervjustudie hösten 2020 som handlar om hur nationella yrkespaket fungerar i praktiken.

Uppgifter kan skyddas av sekretess

Om du lämnar uppgifter om enskildas personliga förhållanden i dina enkätsvar omfattas de av sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och 7 § offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641).

Personuppgiftsbehandling

För att definiera vilka skolenheter enkäten går ut till har vi hämtat uppgifter om vilka skolenheter som har elever på yrkesintroduktion från Skolverkets officiella statistik, elevregistret för gymnasieskolan, läsåret 2019/20. För att nå er som ska besvara enkäten har vi hämtat kontaktuppgifter från Skolverkets skolenhetsregister. Det innebär att vi behandlar personuppgifter.

Skolverket är personuppgiftsansvarig för behandlingen av personuppgifter när vi genomför enkätundersökningar. Det är enbart Skolverkets enhet för gymnasie- och vuxenutbildningsstatistik samt den externa enkätleverantören Questback Essentials som har tillgång till e-postadressen och de svar du lämnar i enkäten. Skolverket har ett avtal med Questback Essentials som säkerställer en säker hantering av dina personuppgifter.

I ett senare skede kommer ett urval av er som anger i enkäten att ni erbjuder nationella yrkespaket kontaktas med en förfrågan om att delta i en intervjustudie. För att inte ställa fler frågor än nödvändigt kommer vi att komplettera dina svar med uppgifter om skolenheten såsom om den drivs i offentlig eller enskild regi, skolenhetens nationella program samt elevsammansättning. Uppgifterna finns i Skolverkets skolenhetsregister och elevregister. De personuppgifter som behandlas kommer att gallras efter det att datainsamlingen avslutats, och då senast i samband med arkivering av rapporten.

Personuppgiftsbehandlingen utförs för att den är nödvändig för att Skolverket ska kunna utföra en uppgift av allmänt intresse enligt EU:s allmänna dataskyddsförordning (GDPR) samt de nationella kompletterande dataskyddsregleringarna i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

På Skolverket finns ett dataskyddsbud som nås på e-post: dataskyddsbudet@skolverket.se. Du har rätt att få tillgång till en kopia av de personuppgifter som behandlas om dig. Vill du veta vad Skolverket har registrerat kan du skicka begäran till Registerutdrag, Skolverket, 106 20 Stockholm. Du har också rätt att begära och få rättelse av felaktiga personuppgifter. Om du anser att Skolverket har behandlat dina personuppgifter felaktigt har du rätt att vända dig till Datainspektionen med ett klagomål.

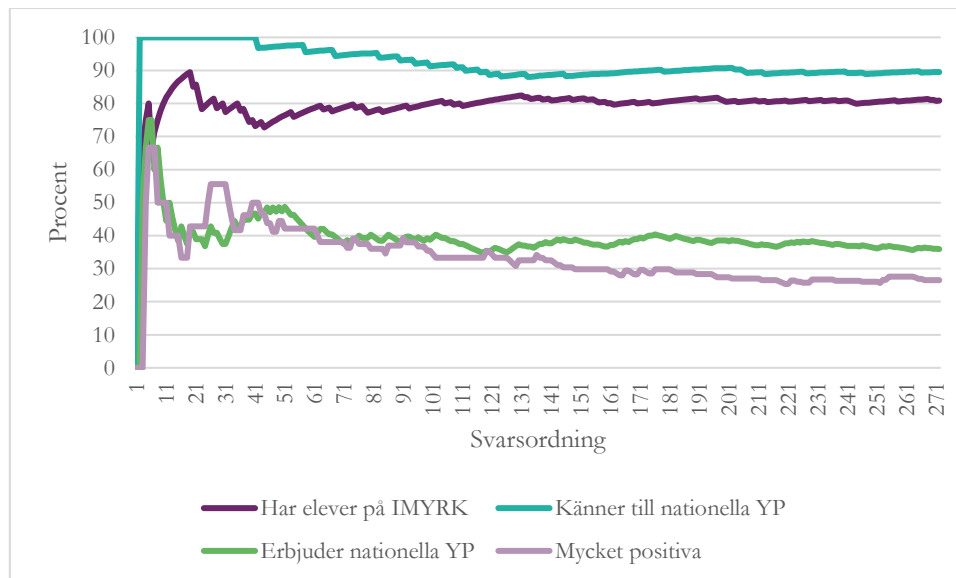
Bilaga 2. Bortfallsanalys

Inbjudan att delta i webenkäten sändes ut till 476 skolenheter via e-post på morgonen den 15:e september. Adresserna hämtades från skolenhetsregistret. Enkäten riktades till rektor på respektive skolenhet. Fem påminnelser utgick till samma e-postadresser, enligt nedanstående schema. Enkäten stängdes fredagen den 9:e oktober klockan 24:00. I påminnelserna ingick en särskild uppmaning till rektorer utan kännedom om yrkespaket att delta i studien. När enkäten stängdes saknades svar från 204 av 476 skolenheter, det vill säga 43 procent.

Veckodag	Datum	Mätvecka	Tidpunkt	Påminnelse	Antal svar	Andel svar
måndag	21/9	2	08:00	1	101	21
måndag	28/9	3	08:00	2	175	37
fredag	2/10	3	07:00	3	221	46
tisdag	6/10	4	07:00	4	246	52
fredag	9/10	4	07:00	5	265	56
fredag	9/10	4	24:00	-	272	57

Diagrammet visar utvecklingen av några centrala mått i enkäten, i takt med att svaren inkom.

Diagram 13. Utveckling av några centrala mått i takt med att svaren inkom. Totalt 272 svarande skolenheter.

En analys av vart och ett av de fyra måtten i diagrammet visar att:

1. Omkring 20 procent av skolenheterna uppger att de inte har några elever på yrkesintroduktion detta läsår. Måttet är förhållandevis stabilt över tid.

- Bland de första svaren märks en större kännedom om nationella yrkespaket. Från och med den andra mätveckan ligger denna andel stabilt kring 90 procent.
- Bland de allra första svaren är skolenheter som erbjuder nationella yrkespaket överrepresenterade. Från och med andra mätveckan ligger denna andel kring 35–40 procent.
- Andelen mycket positiva¹⁴ sjunker från cirka 40 procent i takt med att svaren inkommer, med undantag för sista mätveckan då andelen ligger stabilt kring 25 procent.

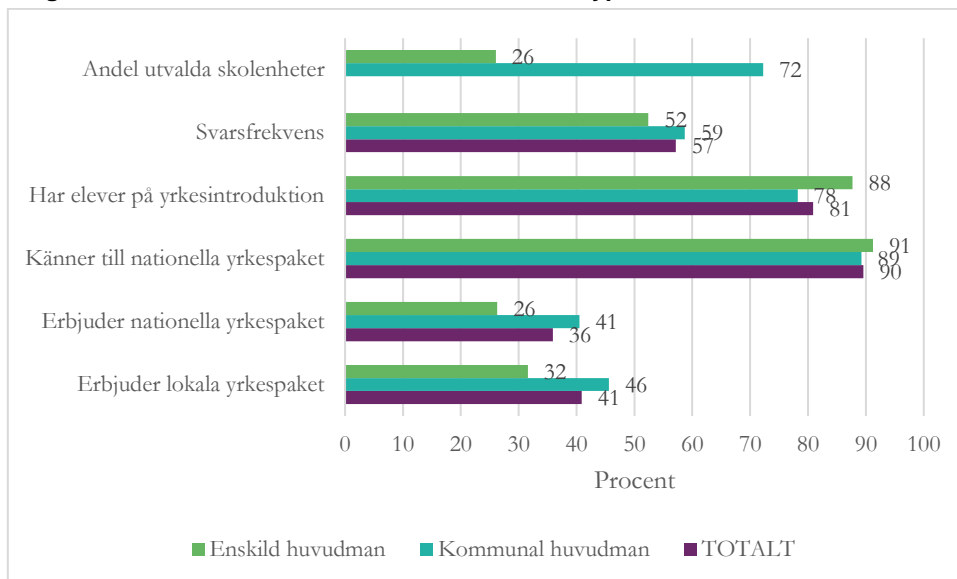
En förhållandevis balanserad svars mängd

Diagrammet nedan visar att rektorer med kommunal huvudman varit något mer benägna att besvara enkäten jämfört med rektorer med enskild huvudman, 59 vs. 52 procent. Den totala svarsfrekvensen är 57 procent.

Kännedomen om nationella yrkespaket är snarlik bland rektorer med kommunal respektive enskild huvudman, cirka 90 procent. Enskilda huvudmän har i något högre omfattning elever på yrkesintroduktion även detta läsår.

I diagrammet märks även att skolenheter med kommunal huvudman är något mer benägna att erbjuda nationella yrkespaket jämfört med skolenheter med enskild huvudman, 41 vs. 26 procent. Den totala andelen som erbjuder nationella yrkespaket är 37 procent.

Diagram 14. Svarsfrekvens och svarsandelar efter typ av huvudman.

¹⁴ Besvarar frågan: *Hur upplever ni sammansättningen av kurser i de nationella yrkespaket som ni erbjuder?* med svarsalternativet ”Mycket bra”.

En farhåga vid påtagligt bortfall är att de svarande inte är representativa för gruppen som helhet. Man tänker sig att viktiga delgrupper kan vara under- eller överrepresenterade bland uppgiftslämnare, jämfört med gruppen som inte nås av enkäten, alternativt väljer att inte besvara enkäten. Motsatsen till detta är ett slumpmässigt bortfall, där svarsmängden i stora drag ändå är representativ för gruppen som helhet.

Logistisk regression är ett sätt att modellera svarsbenägenheten i en stokastisk modell, givet ett antal bakgrundsfaktorer. I logistisk regression räknas de anpassade regressionskoefficienterna ofta om till så kallade oddskvoter. Oddset motsvarar i det här fallet den beräknade sannolikheten för svarsbortfall dividerat med sannolikheten för att enkäten besvaras. Oddskvoter används vid jämförelser mellan grupper.

Modellanpassningen nedan påvisar inga signifikanta effekter vad gäller svarsbenägenhet mellan grupper, då konfidensintervallen alla överlappar värdet 1. Med andra ord uppvisar ingen av bakgrundsvariablerna någon påtaglig korrelation med svarsbenägenheten.

Tabell 1: Oddskvoter samt konfidensintervall för modellerad benägenhet att inte besvara enkäten, enligt logistisk regressionsanalys.

Variabel	Oddskvot	Nedre konfidensgräns	Övre konfidensgräns
Huvudman			
Enskild	1,4	0,89	2,18
Regional	1,2	0,27	5,22
Kommunal	Referens	-	-
Huvudmannens storlek			
Fler än 2 500 Gy-elever	1,4	0,87	2,27
Mellan 500 och 2 500 Gy-elever	1,3	0,77	2,22
Färre än 500 Gy-elever	Referens	-	-
Skolenhetens storlek			
Fler än 500 elever	1,3	0,72	2,40
Färre än 100 elever	1,6	0,98	2,74
Mellan 100 och 500 elever	Referens	-	-

Slumpmässigt bortfall

Uppmätta svarsandelar kan sättas i perspektiv med en enkel modell för slumpmässigt bortfall. Modellen är rimlig ifall processerna som styr inflödet av svar är förhållandevis svagt korrelerade med skolenhetens förhållande till yrkesintroduktion och yrkespaket.

Som jämförelsemodell för att uppskatta osäkerheten i förhållande till det faktiska värdet antar vi att svar från respektive skolenhet genereras enligt oberoende Bernoulli-variabler, där parametern p anger den övergripande svarsbenägenheten.

I modellens perspektiv blir den uppmätta andelen skolenheter som erbjuder nationella yrkespaket en kvot mellan två stokastiska variabler (X = antalet svarande skolenheter som erbjuder yrkespaket, dividerat med Y = antalet svarande skolenheter som har elever på yrkesintroduktion). Avvikelsen mot den sanna andelen kan approximeras med hjälp av linearisering (de första termerna i Taylor-utvecklingen) i förhållande till förväntat värde x av täljare respektive förväntat värde y av nämnare:

$$X/Y - x/y \approx X/y - Yx/y^2$$

Eller med andra ord:

$$X/Y - x/y \approx \frac{1}{Npb} \sum I_k (x_k - y_k a/b)$$

där x_k och y_k indikerar huruvida skolenheten erbjuder yrkespaket respektive har elever på yrkesintroduktion, och $I_k \sim Be(p)$. I uttrycket anger a och b motsvarande populationsandelar, det vill säga andelen skolenheter som erbjuder yrkespaket, respektive andelen skolenheter som har elever på yrkesintroduktion.

Ovanstående uttryck har väntevärde 0, medan variansen kan uttryckas enligt:

$$\frac{1-p}{pN^2b^2} \sum (x_k - y_k a/b)^2 = \left(\frac{1-p}{p}\right) \frac{1}{N} \frac{1}{b} a/b (1 - a/b)$$

Om vi ersätter okända parametrar i det senare uttrycket med observerade svarsandelar erhålls den approximativa standardavvikelsen:

$$\frac{\sqrt{(1-p)A/B(1-A/B)}}{\sqrt{pNB}} = \frac{\sqrt{0,43 * 0,36 * 0,64}}{\sqrt{0,57 * 476 * 0,81}} = 0,02$$

Skattningens standardavvikelse är med andra ord cirka 2 procentenheter. Med ett traditionellt konfidensintervall, konfidensgrad 95 procent, baserat på normalfördelningens egenskaper skulle detta uttryckas som att andelen skolenheter som erbjuder nationella yrkespaket är 36 ± 4 procentenheter. En tolkning av konfidensintervallet är att det faktiska värdet inkluderas inom det beräknade intervallet i 19 fall av 20, givet ett annorlunda utfall i de processer som styr inflödet av svar.

Bilaga 3. Öppna enkätsvar

SVAR FRÅN FRISTÅENDE SKOLENHETER

Vi har genom åren funnit ett upplägg som fungerar för våra elever där vi erbjuder dem att läsa de yrkeskurser som ingår i naturbruksprogrammet.

Vi erbjuder kurser utifrån våra ordinarie profiler på det nationella programmet.

Vi har sedan länge en organisation att ta emot och integrerar dessa elever på ett bra sätt

Yrkespaketet finns inte för elever som går transport.

SYV förstod inte att elever måste ha ett rent belastningsregister för att få studera och arbeta med Larm och säkerhetsteknik som vi erbjuder.

Det läser de kurser som de nationella eleverna gör vi gör ingen skillnad på yrkeskurserna.

Vi erbjuder kurser utifrån våra ordinarie profiler på det nationella programmet.

Vi låter im-elever läsa samtliga yrkeskurser på programmet tillsammans med resten av ”klassen” och istf gg-ämnen läser man grundskolekurser.

Yrkespaketet erbjuds inom yrkesintroduktion på ett av tre yrkesintroduktionsprogram. Yrkespaketet erbjuds inte på två av programmen då yrkesutgångarna från som Skolverket tagit fram inte stämmer överens med yrkesutgången för de elever som nationellt program.

Vi anpassar våra yrkespaket helt efter individen. Vissa av våra elever på yrkesintroduktion läser nästintill samma kurser som på det nationella programmet samtidigt som vissa endast läser enstaka kurser för att komma ut i arbete.

SVAR FRÅN KOMMUNALA SKOLENHETER

Jag är ny rektor på IM, och har inte all bakgrundsinformation.

Vi har i den individuella bedömningen av elevens behov valt att göra ett annat upplägg.

Vi är i startgröparna och håller på att organisera utifrån elevunderlag. Yrkespaketen kan absolut bli av intresse framgent.

Vi har i dagsläget fördubblat antal elever på vårt yrkesintroduktionsprogram med tre inriktningar och står nu inför ett kvalitetsarbete där vi önskar kunna erbjuda två spår där yrkespaket kommer erbjudas de elever som inte siktar mot ett nationellt YP.

Vi har inte alla kurser som är inlagda i paketen. Våra yrkesintroelever läser yrkeskurserna integrerat med övriga.

Vi försöker skapa förutsättningar för eleven att följa den inriktningen som eleven valt och att anpassa studieplanen efter det.

Eleverna som läser yrkesintroduktion erbjuds alla yrkeskurser samt individuell planering för ev övriga kurser.

Vi ser till att de går enligt de nationella programmets struktur. Följer nationella programmet för att nå en gymnasieexamen. Så vi erbjuder mera.

Det har fram tills nu inte funnit yrkespaket inom det vi har behov för.

Svårigheter att få fram apl-platser pga Corona.

Vi har valt att tillsammans med yrkeslärarna på yrkesprogrammen ta fram yrkespaket som passar våra program och elever. Det gör att fler elever klarar kurserna.

Bilaga 4. Intervjuguide

Yrkespaketen på er skola

1. Berätta om de nationella yrkespaketen på er skola. Vilka yrkespaket erbjuder ni? Hur länge har ni erbjudit dem?
2. Hur kom ni fram till vilka nationella yrkespaket ni ville erbjuda?
3. Ni har också angett att ni erbjuder lokala yrkespaket? Varför används lokala istället för nationella yrkespaket i dessa fall? [Fråga till skolenheter som i enkäten angett att de erbjuder lokala yrkespaket]
4. Vad avgör om en elev ska läsa enligt ett nationellt yrkespaket?
5. Hur går antagningen till yrkespaket till?

Samverkan

6. Har ni någon kontakt med den lokala arbetsmarknaden i ert arbete med nationella yrkespaket? Kring vilka frågor? Vilket inflytande har de?
7. Har ni någon kontakt med de lokala programråden i ert arbete med nationella yrkespaket? Kring vilka frågor? Vilket inflytande har de?
8. Samverkar ni med någon annan aktör?

Dokumentation av kunskaper

9. Hur dokumenteras elevernas kunskaper när de går nationella yrkespaket?

Hur skolan uppfattar de nationella yrkespaketen

10. Hur tycker ni de nationella yrkespaketen ni erbjuder fungerar i praktiken?
11. Finns det behov av andra nationella yrkespaket? Vad saknas? Varför?
12. Har ni något mer som ni vill ha sagt om nationella yrkespaket som vi inte pratat om?

Bilaga 5. Urval till intervjuundersökning

Intervjustudiens syfte är att undersöka hur yrkespaket organiseras i praktiken på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Utifrån enkätundersökningen fick vi kännedom om vilka skolenheter som anordnar nationella yrkespaket höstterminen 2020. För att säkerställa en god spridning av skolenheter som intervjupersonerna representerade gjordes ett urval. En urvalsram konstruerades, med syfte att borga för en spridning vad gäller yrkespaketets inriktning mot nationella program. Avsikten med urvalet var att trygga en god spridning av skolenheter för att få en heltäckande bild av hur nationella yrkespaket organiseras i praktiken på yrkesintroduktion. Intervjustudien kan däremot inte användas för att dra slutsatser om specifika yrkespaket eller grupperingar av yrkespaket efter inriktning mot respektive nationellt program.

Urvalsramen till intervjuundersökningen fastställdes i början av oktober. Totalt 67 skolenheter hade då angett i enkäten att de erbjöd nationella yrkespaket, samt även angett inriktning för erbjudna yrkespaket. Det finns nationella yrkespaket för 11 nationella yrkesprogram. Avsikten var att åstadkomma ett slumpmässigt urval med så stor spridning som möjligt bland aktuella inriktningar. Varje skolenhet i urvalsramen tilldelades ett slumpmässigt tal mellan 0 och 1. För varje inriktning tilldelades därigenom varje skolenhet en inriktningsspecifik rangordning. Skolenheterna sorterades därefter efter sin rangordning samt det tilldelade slumptalet. Utifrån den sorterade urvalsramen kontaktades skolenheterna i den sorterade prioriteringsordningen med en förfrågan om att delta i intervjuundersökningen. Detta skedde i första hand via telefon, och i andra hand via e-post, efter upprepade försök att nå rektor via telefon. Totalt kontaktades 27 skolenheter, och i slutändan genomfördes 13 intervjuer med 16 personer, eftersom tre skolenheter valde att delta med två intervjupersoner.

Medan urvalsramen borgat för en god spridning vad gäller skolenheternas utbud av yrkespaket, har samtidigt ett stort antal av de kontaktade skolenheterna antingen tackat nej eller var oanträffbara. När skolenheter var oanträffbara, kontaktades nästa skolenhet utifrån urvalsramens prioriteringsordning. Följden av detta är att de skolenheter som ingår i intervjustudien sammantaget representerar yrkespaket mot åtta av de elva möjliga nationella yrkesprogram där det finns nationella yrkespaket¹⁵. Med andra ord är inte samtliga inriktningar representerade i intervjustudien. Vår bedömning är likväl att tillvägagångssättet tryggt en tillräckligt god spridning av skolenheter för intervjustudiens syfte; att undersöka hur yrkespaketen organiseras i praktiken. De tematiska resultat som lyfts i intervjustudien är dessutom av övergripande karaktär, snarare än teman som är

¹⁵ Av de 13 skolenheter där intervjuer genomförts, erbjuds nationella yrkespaket mot vård och omsorg; barn och fritid; restaurang och livsmedel; bygg och anläggning; naturbruk; industritekniska; handel och administration samt hotell och turism. Således ingår inte några skolenheter som erbjuder yrkespaket mot el- och energi, vvs- och fastighet samt hantverk i studien.

yrkes- eller branschspecifika. Skolenheter med yrkespaket mot el och energi, vvs- och fastighet samt hantverk finns inte representerade i denna intervjustudie.

De 13 skolenheter som intervjupersonerna representerar har en geografisk spridning över i stort sett hela landet, med skolenheter från såväl storstadsområden, större städer, som mindre kommuner. Tio har offentlig huvudman och tre har enskild huvudman.

Intervjupersonerna var huvudsakligen rektorer, ibland tillförordnad rektor eller biträdande rektor. Andra yrkesroller som är representerade i intervjuerna är studie- och yrkesvägledare, samordnare och yrkeslärare.